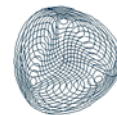

KESKKONNAMINISTEERIUM

KESKKONNAINVESTEERINGUTE
KESKUS

EESTI ELANIKE KESKKONNATEADLIKKUS

Eesti 15-74-aastase elanikkonna uuring

Mai 2010

Tatari 6, 10116 Tallinn
tel (0) 627 7583, faks (0) 627 7584
post@туру-uuringute.ee
www.turu-uuringute.ee

Turu-uuringute AS

SISUKORD

VALIMI SUURUS, MEETOD, TÖÖRÜHM	3
Vastajaskonna struktuur	4
KOKKUVÕTE	5
1 Keskkonnaprobleemid Eestis	7
1.1 Suurim keskkonnaprobleem Eestis	7
1.2 Suurim keskkonnaprobleem kogu maailmas	8
1.3 Probleemide ohtlikkus Eesti keskkonnale	8
2 Keskkonnainstitutsioonid	11
2.1 Keskkonnainstitutsioonide usaldusväärsus. Spontaanne.	11
2.2 Keskkonnainstitutsioonide usaldusväärsus. Nimekirja põhjal.	11
3 Keskkonnaalane teave	13
3.1 Keskkonna-alase teabe kättesaadavus	13
3.2 Huvi keskkonna-alase teabe vastu	15
3.3 Infoallikate kasutamine	15
3.5 Vajaliku teabe leidmine	22
3.7 Huvi keskkonnainfo aspektide vastu	23
3.8 Postimehe vahelehe Looduse Hääl tuntus	24
4 Keskkonnaalane teave	24
4.1 Veebilehe www.keskkonnainfo kasutamine	24
4.2 Hinnangud enese ja teiste käitumise keskkonnateadlikkusele	26
4.3 Keskkonda säästev käitumine	27
4.4 Keskkonnateemalistel üritustel osalemine, looduses viibimine	29
5 Keskkonnateadlikkuse suurendamine	31
5.1 Ettepanekud elanike keskkonnateadlikkuse suurendamiseks. Spontaansete vastuste põhjal.	31
5.2 Meetmete tõhusus keskkonnateadlikkuse suurendamisel.	31
6 Arvamusliidrid	33
7 Lisa 1 Ettepanekud elanike keskkonnateadlikkuse suurendamiseks. Lahtised vastused	34

VALIMI SUURUS, MEETOD, TÖÖRÜHM

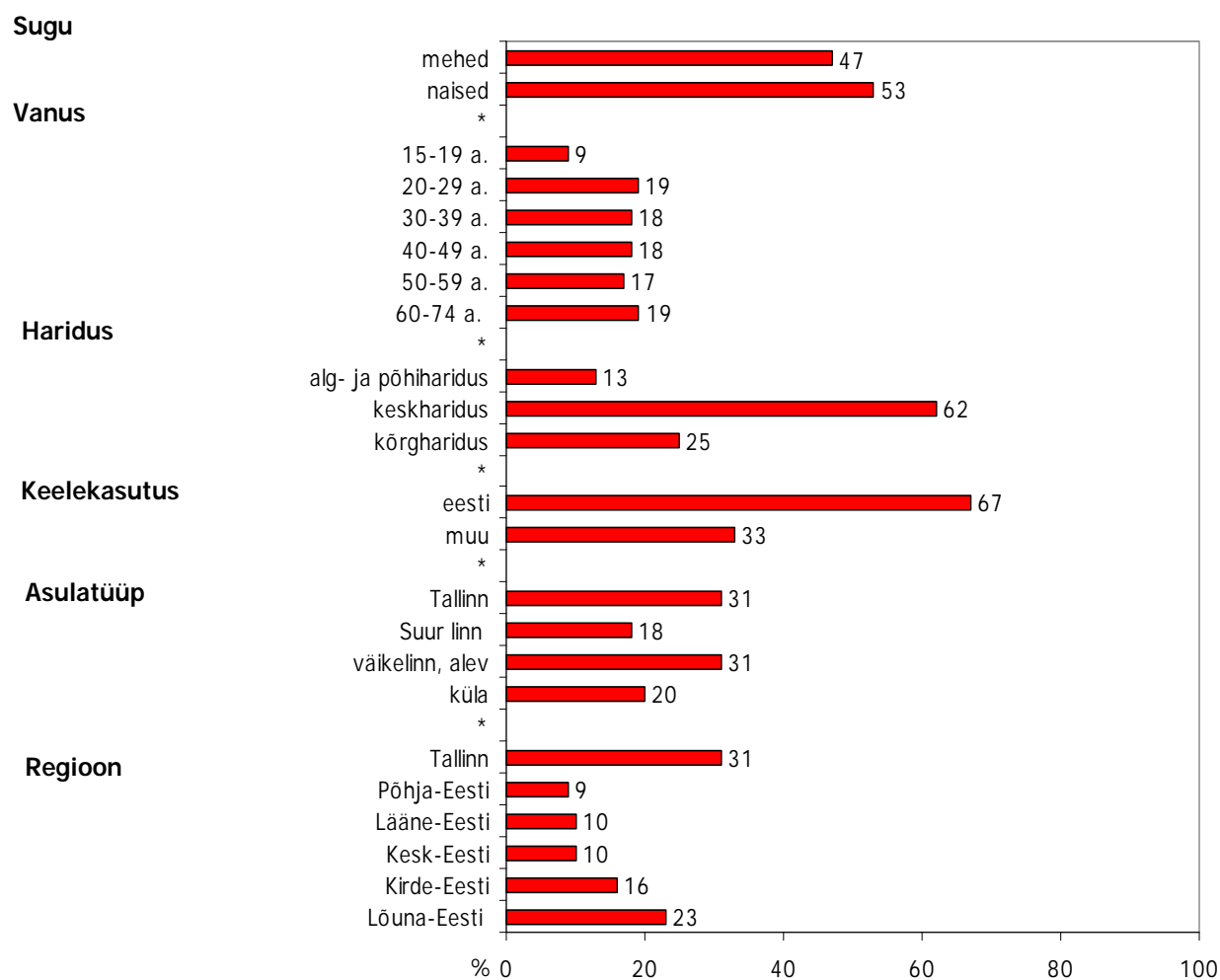
- Küsitluse üldkogum on Eesti 15-74-aastane elanikkond (kokku 1 0434 752 inimest - ESA, seisuga 01.01.2010.)
- Küsitlus viidi läbi telefoniküsitlusena
- Vastajate valimisel olid kehtestatud kvoodid maakondade ja vanusegruppide lõikes, nende piirides lähtuti juhuvalikust
- ca 50% intervjuudest viidi läbi helistades mobiiltelefonidele
- Lauatelefonile helistamisel lähtuti vastaja valimisel noorima mehe reeglist
- Küsitlusperiood oli 16.-26.05.2010
- Osales 13 intervjuerijat
- Vastanute arv on 1000
- Andmed on kaalutud vastajate soo, vanuse ja keelekasutuse (eesti, muu) lõikes vastavusse riiklike statistikaandmetega
- Uuringutulemused on laiendatavad Eesti vastavaealisele elanikkonnale, statistiline kõikumine jääb $\pm 3\%$ piiridesse, taustrühmade lõikes võib see olla suurem
- Osa küsimusi uuringuankeedis kordas 2008.a. läbiviidud uuringu omi kas täpselt või mõningate muudatustega
- 2008.a. uuringu üldkogum erines tänavusest: küsitleti elanikke vanuses 16-64 aastat

Uuringu läbiviimist korraldasid:

- Kea Väinoja – telefoniküsitluste koordineerimine
- Tõnis Stamberg – andmetöötlus
- Hella Kaldaru – projekti juhtimine, graafikud, aruanne

Vastajaskonna struktuur

Kõik vastajad n=1000

KOKKUVÕTE

- Suurima keskkonnaprobleemina Eestis ja kogu maailmas tõsteti elanikkonnas esile saastumist, eelkõige seoses prügi ja jäätmemajanduse korraldusega. Maailma mastaabis oli olulisel kohal ka kliima soojenemine ja kasvuhoonegaaside mõju, mida Eesti puhul nii laialdaselt ohuks ei peetud.
- Etteantud tegurite hindamisel kujunes vastajate keskmise hinnangu põhjal kõige suuremaks ohuks Eestile Läänemere reostumine (väga ohtlik - 70% elanikkonnast), millele järgnes vastajate hinnangul prügi loodusesse vedamine (62%). Ka 2008.a. olid samad aspektid elanike arvates Eestile kõige ohtlikumad.
- Mõlemal küsitluskorral peeti Eesti keskkonnale kõige vähem ohtlikuks linnade ulatuslikku laienemist, mille puhul ohutunne siiski ilmutab teatud kasvu (väga ohtlik - 2008.a. 10%, 2010.a. 20%).
- Spontaanselt peeti kõige usaldusväärsemateks keskkonnainstitutsioonideks Eestis RMK-d (5%), Keskkonnaametit (5%) ja Keskkonnaministeeriumi (4%). ¾ vastajaskonnast ei osanud ühtki institutsiooni nimetada.
- Nimekirja alusel küsitlemisel kujunesid kõige laialdasemalt usaldatuks SA Eestimaa Looduse Fond, RMK ja EMHI. Kõige madalama usalduse pälvis erakond Eestimaa Rohelised. Kõigi institutsioonide puhul, v.a. Roheliste erakond, ületasid positiivsed hinnangud negatiivseid, ent suur osa vastajatest ei osanud enamasti hinnangut anda.
- Keskkonnaministeerium jäi antud hinnangute põhjal pingereas eelviimasele kohale, kuigi ka siin oli usaldajaid märksa enam (täiesti + pigem 53%) kui usaldamatuid (pigem + üldse mitte 18%).
- Nagu 2008.a., nii ka tänavu pidasid peaaegu kõik elanikud (91% 2008.a., 89% 2010.a.) ennast üpris keskkonnateadlikeks (sh mõlemal korral 22% koguni väga). Kaaskodanike keskkonnateadlikkust peeti pigem madalaks (48% pigem+üldse mitte keskkonnateadlikud – 2010.a.). Võrreldes 2008.a.-ga on arvamus teistest eestimaalastest siiski pisut paranenud (56% pigem+üldse mitte keskkonnateadlikud – 2008.a.).
- Suurem osa elanikkonnast tunneb võrdset suurt huvi keskkonna-alase info vastu nii kogu Eesti mastaabis ja ka oma kodukoha kohta (61% huvitab väga+pigem). Huvi muu maailma keskkonnaolude vastu on mõnevõrra madalam, eriti mis puutub EL riikidesse.
- Vastajatest enamuse arvates on info küllalt kättesaadav nii kodukoha (49%) kui eriti kogu Eesti keskkonnaseisundi (61%) kohta. Võrreldes 2008.a.-ga on mõlemad näitajad pisut tõusnud, eriti kogu Eesti osas.
- Viimase 12 kuu jooksul on keskkonnaga seotud allikatest leitud keskkonnaainelist infot eelkõige loodusajakirjadest (29%), mille seas suure edumaaga juhib Eesti Loodus (17%). Kasutajate osakaalult järgnesid ajakirjadele asutuste veebilehed (19%), keskkonnaportaaliid (18%) ja KOV kodulehed (15%). Internetiallikate puhul enamasti ei suudetud meenutada nimetusi, võib vaid öelda, et keskkonnaportaaliid seas on enamkülastatavamaid ilmaga seotu (ilm.ee jt.) ning KOV-ide puhul oma valla või maakonna leht. Niisuguseid spetsiifilisemaid kanaleid pole aasta jooksul üldse kasutanud või vähemalt sealt infot leidnud ca 36% vastajaskonnast.

- Keskkonna-alaseid teadmisi on saanud meediast ja muudest laiemale elanikkonnale suunatud allikatest peaaegu kõik vastajad (97%).
- Kõige sagedamini mainiti keskkonnateabe allikana televisiooni (81%), mille puhul ülekaalukalt juhtis saadete pingerida Osoon (40%). II kohal olid ajalehed-ajakirjad (72%) eesotsas Postimehega (26%). Loodusteemalistest üritustest (14%) mainiti kõige sagedamini talgud-koristustöid, kus eriline koht oli kampaanial Teeme ära!. Ka mitte-eestlaste seas, kus kõiki allikaid on kasutatud märksa vähem kui eestlaste seas, on ürituste puhul kõige enam mainitud talgud ja Teeme ära! kampaaniat.
- Postimehe lisalehte Looduse Hääl teadis 32% elanikest, järjekindlalt on seda lugenud ¼ teadjaist.
- Raadiot mainis oma keskkonnaalaste teadmiste allikana 35% vastajaskonnast. Põhiliselt oli tegemist Vikerraadioga, mitte-eestlaste seas sageli Raadio4-ga. Ka uudisteportaalide puhul, mida mainis 44% vastajaist, toodi kõige sagedamini esile ERR kodulehte. Suhtlusportaalidest ja blogidest (5%) mainiti kõige sagedamini Facebook'i ja M.Strandbergi blogi, kuigi enamasti ei mäletatudki allikaid täpsemalt.
- Keskkonnaalasest temaatikast huvitas peaaegu kõiki inimesi keskkonna mõju tervisele (98%) ja keskkonnaseisundi (õhu, vee jne.) kvaliteet (98%). Kõik ankeedis loetletud teemad huvitasid suuremal või vähemal määral enamust vastajatest. Pingereas oli kõige vähem huvilisi keskkonnaalastel õiguslikel meetmetel, mis ei huvitanud 31% vastajatest.
- Keskkonna-alase info allikatest on kõige enam teadmisi saanud prügi sorteerimise (88%) ja jäätmete äraandmisega (84%) seotud teemadel.
- Keskkonnateadlik käitumine on enamasti seotud majanduslike kaalutlustega. Kõige suurem osa elanikkonnast üritab säästa elektrit (alati 57%), vett (53%) ja sorteerib prügi (48%). 21% elanikest ei sorteeri prügi (peaaegu) mitte kunagi.
- Keskkonnahoiu nimel soetab kõige väiksem osa elanikest kasutatud riideid (ei soeta 67%) või osaleb ühisüritustes (harva+mitte kunagi 55%).
- Keskkonna ja loodusega seotud tegevustest on peale niisama looduses vaba aja veetmise, mida teevad vähemalt kord kuus peaaegu kõik, kõige rohkem levinud looduskaitsealadel, loodusõppe- ja matkaradadel käimine, mida vähemalt kord kuus harrastab 10%, aasta jooksul kord või mitu - 68% elanikest.
- Keskkonna- või loodusteemalist kirjandust/ajakirjandust ostab või tellib aeg-ajalt 27% eestlastest ja 19% mitte-eestlastest.
- Ettepanekutes elanike keskkonnateadlikkuse suurendamiseks rõhutati eelkõige lõppematu selgitustöö, info ja reklaami vajadust (23%), teemade kajastamist meedias (12%) ja tööd lastega juba lasteaiast alates (9%). Samu lahendusi peeti kõige tõhusamateks ka meetmete üksikhaaval hindamisel, kusjuures keskkonna-ainete lülitamine koolide-lasteaedade programmidesse kogus poolehoidu kõige enam. Kõige vähem toetati infomaterjalide jagamist otsepostituse teel, kus vastaseid oli veidi rohkem kui pooldajaid. Sellegipoolest oli ka see meetod mõnes taustrühmas üpris vastuvõetav (noored, mitte-eestlased).
- Kolme keskkonnavaldkonnas kõige autoriteetsema isiku sekka sattusid kõige sagedamini Marek Strandberg (7%), Vladislav Koržets (7%) ja Fred Jüssi (6%).

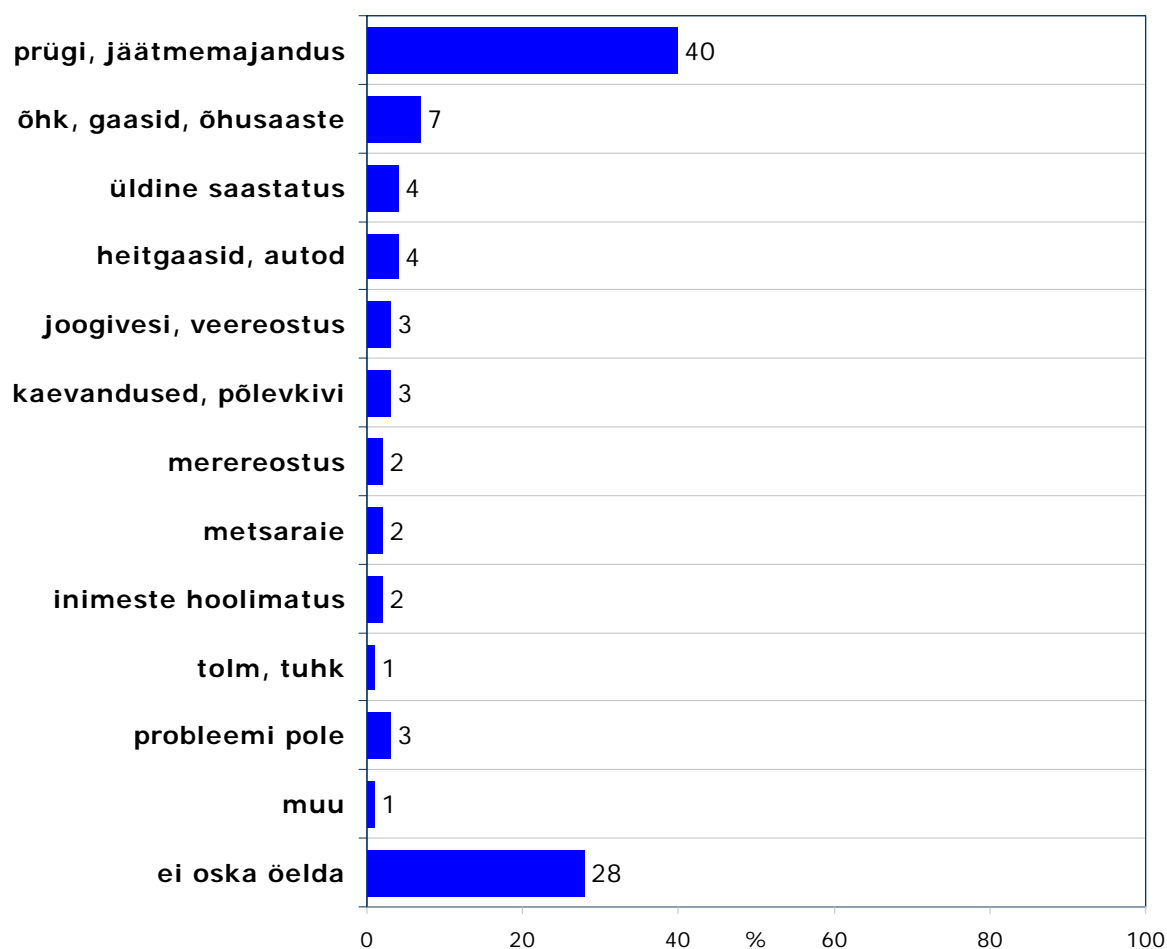
1 Keskkonnaprobleemid Eestis

1.1 Suurim keskkonnaprobleem Eestis

Vastajatel paluti vabas vormis nimetada suurim keskkonnaprobleem Eestis. Erinevalt 2008.a. uuringust oli tegemist täiesti lahtise vastusega, etteantud nimekiri puudus.

Küsimusele andis tänavu vastuse 72% vastajaskonnast. Kõige üldisemalt vastuseid kokku võttes peeti suurimaks keskkonnaprobleemiks üleüldist saastatust, milles eriti sagedasti kerkis esile vilets prügimajandus ja prügirohkus (40% valimist). Sama probleem oli domineerivalt esikohal ka 2008.a. (32%).

Joonis 1. (n=kõik vastajad)

Nagu ka 2008.a., nimetati prügiprobleemi eestlaste seas sagedamini (49%) kui mitte-eestlaste seas (32%) ja linnades, eriti väikelinnades, sagedamini kui maal. Muudest taustrühmadest oli prügi eriti sageli probleemiks noortele vanuses 15-19 a. ja Lõuna-Eesti vastajatele.

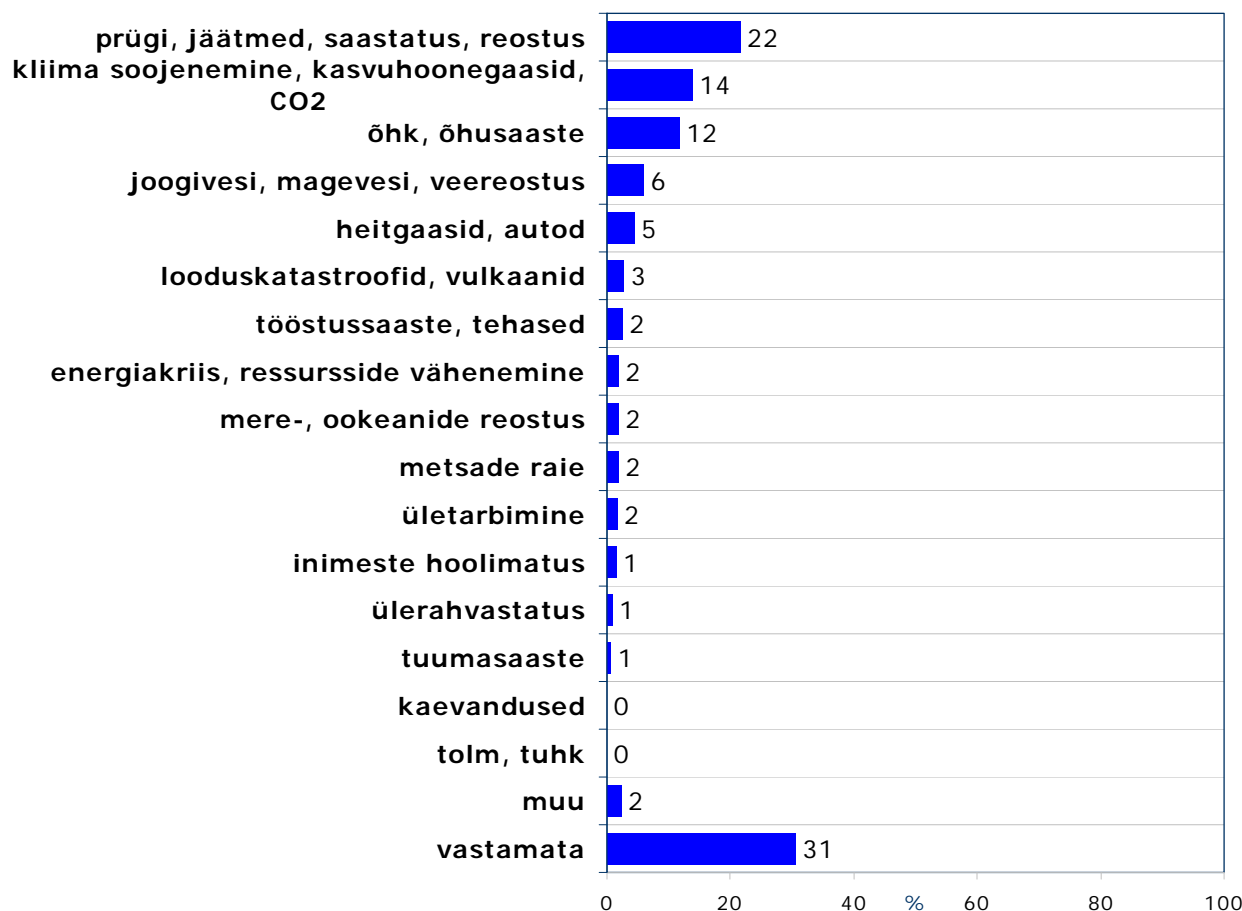
Kõigi probleemide osas peale metsaraide ja kaevandustega seonduva oli naiste seas mure suurem kui meeste seas. Võrreldes muude piirkondadega tunti Kirde-Eestis ja vastavalt ka mitte-eestlaste seas keskmisest veidi suuremat muret õhusaaste, joogivee puhtuse ja metsaraide pärast.

1.2 Suurim keskkonnaprobleem kogu maailmas

Ka sellele küsimusele vastati vabas vormis ja ilma etteantud vastusevariantideta. 2008.a. seda küsimust ankeedis ei olnud.

Ligi kolmandik küsitletuist ei osanud vastust anda (31%). Kuigi kokkuvõttes oli globaalseski moodsus põhiliseks muretekitajaks igat sorti saaste, kerkis maailma-mastaabis eriliseks keskkonnaprobleemiks kliima soojenemine, kasvuhoonegaasid, CO2 mõju. (14%)

Joonis 2. (n=kõik vastajad)

1.3 Probleemide ohtlikkus Eesti keskkonnale

Vastajatele loeti ette rida keskkonda ohustavaid tegevusi ning paluti neid hinnata skaalal "väga ohtlik, pigem ohtlik, pigem mitteohtlik, üldse mitte ohtlik". Mõnevõrra erinevas sõnastuses küsiti enamust aspektidest ka 2008.a..

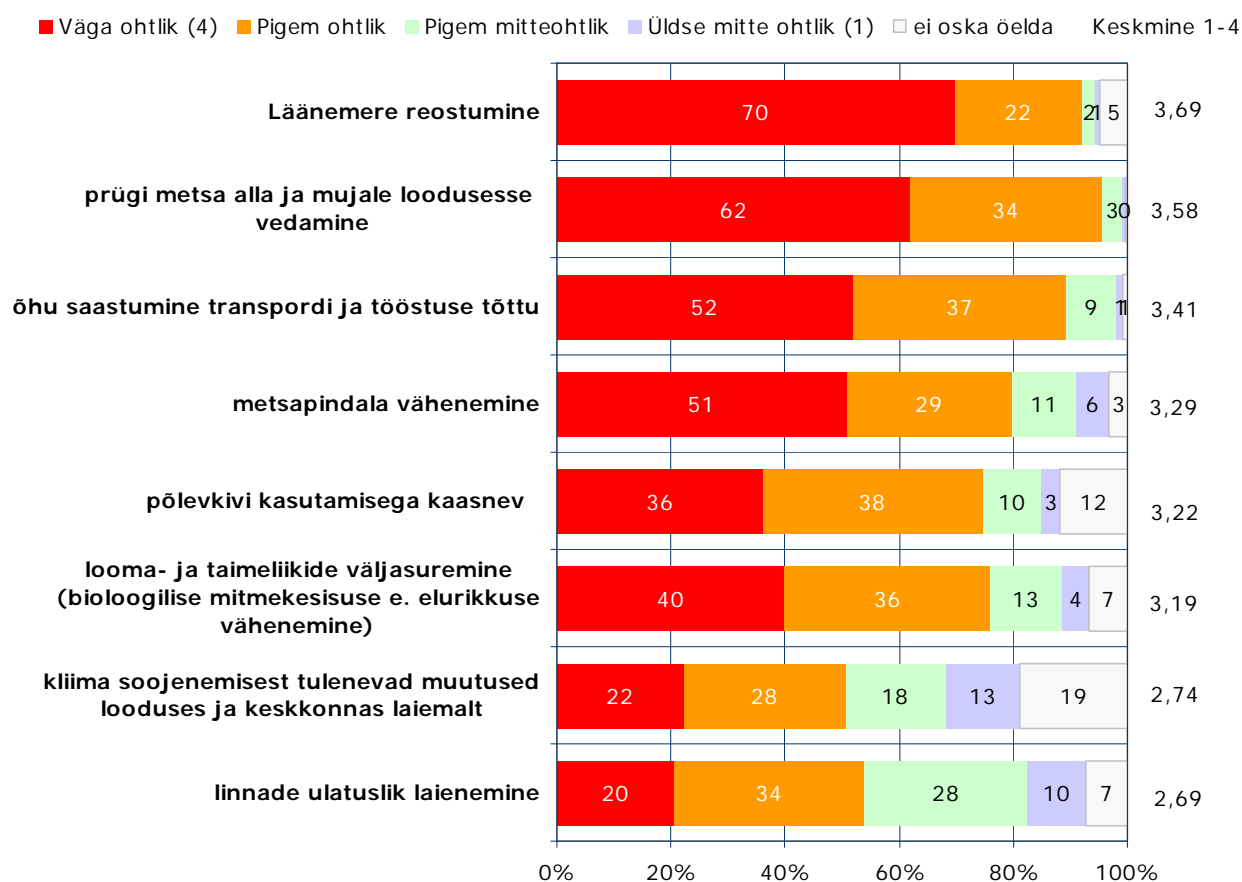
Joonisel 3 on aspektid järjestatud hinnanguteskaala keskmise tulemuse põhjal. Sellest järeldub, et kõige suurem osa inimesi pidas Eesti keskkonnale väga ohtlikuks Läänemere reostumist ja looduse risustamist prügiga. Üle poole elanikkonnast pidas väga ohtlikuks ka õhu saastumist transpordi ja tööstuse tõttu ning metsapindala vähenemist.

Kõige suuremat ebakindlust väljendati kliima soojenemisega seotud ohu suhtes, mille kohta ligi viiendik vastajatest (19%) jäi vastuse võlgu ning ligi kolmandik ei pidanud seda eriliseks ohuks. (Küllap andis kahtlustele toitepinda ka hiljutine eriti külm talv.)

Kõige väiksemat ohtu nähti arvamuste keskmiste põhjal linnade laienemises, kuigi ülekaal oli nende vastajate poolel, kelle meelest see siiski teatud ohtu endast kujutab. Üldse tuleb nentida, et kõigi loetletud aspektide puhul oli neid vastajaid, kes pidasid seda ohtlikuks, rohkem kui neid, kes erilist ohtu ei näinud – seega võib elanikkonda keskmiselt pidada küllalt murelikuks Eesti keskkonnaseisundi küsimustes.

Joonis 3. (n=kõik vastajad)

Taustrühmade lõikes antud hinnangutes oli väikesi erinevusi: noorimad vastajad (15-19 a.) olid keskmisest rohkem mures looma- ja taimeliikide väljasuremise ning kliima soojenemise pärast. Metsapindala vähenemine, õhusaaste ja prügilevik kujutas endast suuremat ohtu eriti vanemaeaalsete vastajate silmis.

Kõrgharidusega vastajate seas peeti kõiki ohte väiksemateks kui madalama haridustaseme puhul, st kuigi ka seal olid ülekaalus murelikud, oli muretumaid veidi rohkem kui madalama haridusega inimeste seas.

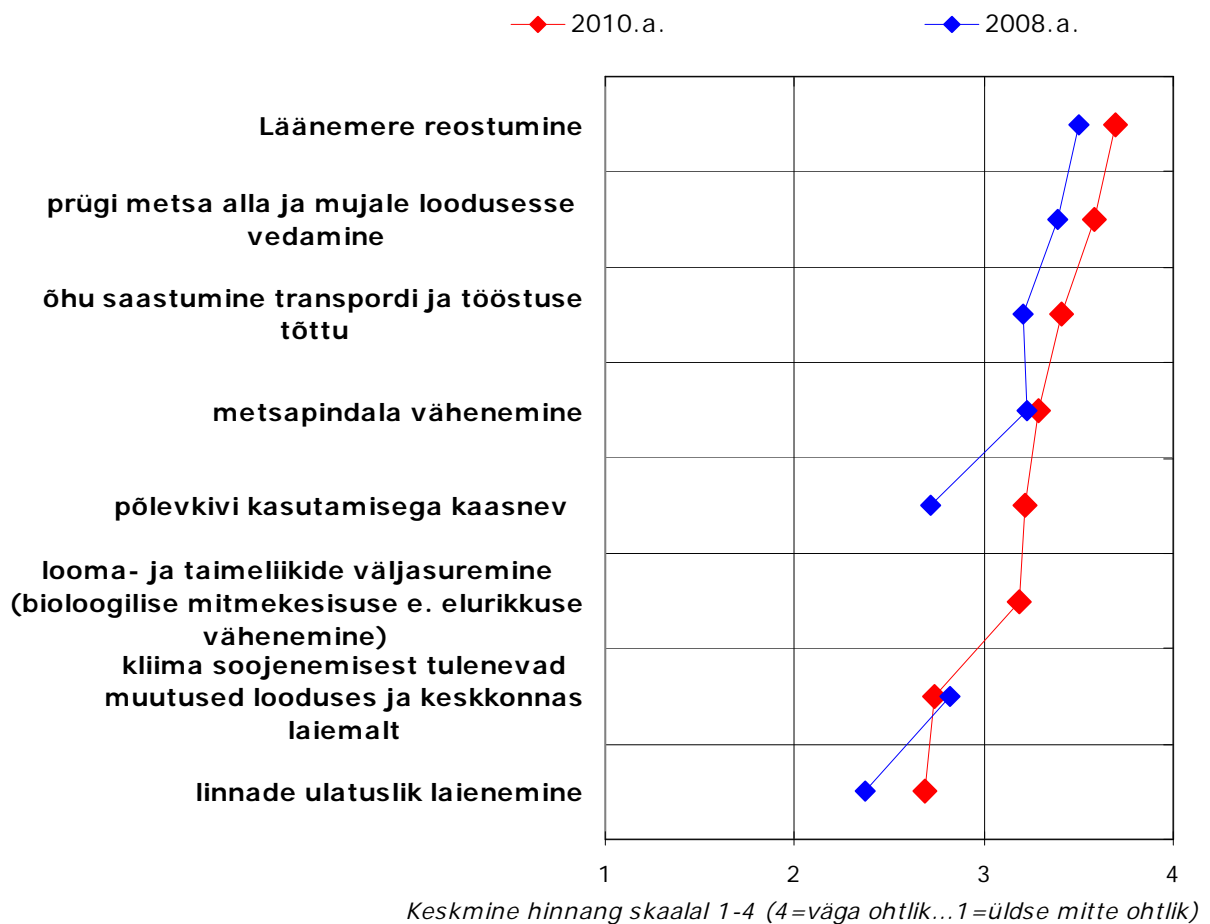
Mitte-estlaste seas oli keskmisest rohkem neid, kes pidasid suurimateks ohtudeks prügi loodusesse vedamist, õhusaastet ja metsaraiet, keskmisest vähem tunti nende seas aga muret linnastumise pärast. Sama võib öelda Kirde-Eesti vastuste kohta.

Vastuste proportsioonide järgi kujutas metsapindala vähenemine endast linnaelanike arvates suuremat ohtu kui maaelanike arvates.

Kuigi aspektide sõnastus 2008. ja 2010.a. ankeetides ei olnud täpselt ühesugune ning seega tulemuste võrdlus ei ole päris õigustatud, võib siiski nentida (joonis 4), et võrreldes 2008.a.-ga on tänaseks muutunud aktuaalsemaks põlevkivi kaevandamisega seotud ohud ning ka linnastumise probleem. Pisut kajastuvad ka tulemuste võrdluses kliima soojenemisohuga seotud viimase aja kõhklused.

Kokkuvõttes võib öelda, et kõige suuremateks ohtudeks Eesti keskkonnale peeti nii 2008. kui 2010.a. merereostusi ja prügi, kõige väiksemaks (loetletud aspektidest) valglinnastumist.

Joonis 4. (n=kõik vastajad)

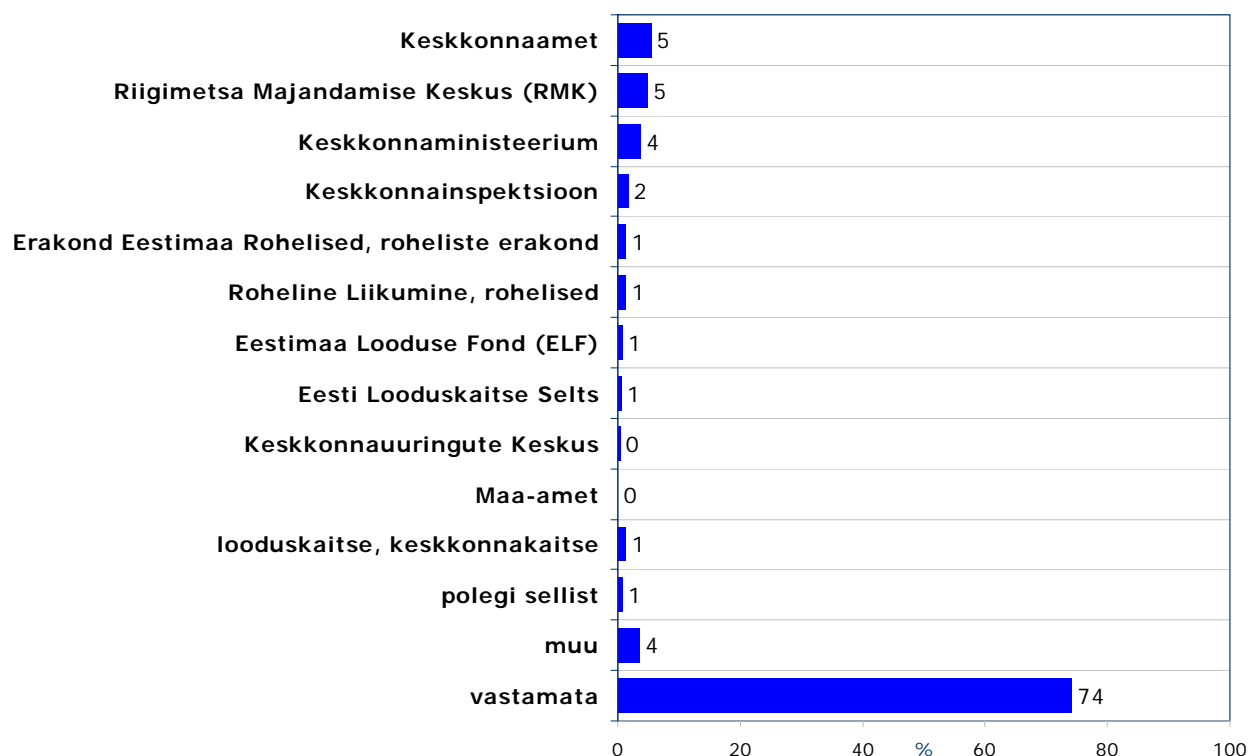
2 Keskkonnainstitutsioonid

2.1 Keskkonnainstitutsioonide usaldusväärsus. Spontaanne.

Vastajatel paluti peast nimetada keskkonnaga seotud institutsioon Eestis, mis on nende arvates kõige usaldusväärsem. Sellise raske ülesandega sai hakkama ¼ vastajaskonnast. Kõige sagedamini nimetati Keskkonnaametit ja RMK-d võrdse tulemusega 5%.

Maaelanikud nimetasid kõige sagedamini Keskkonnaametit (9%), nende seas oli vastamisaktiivsus veidi suurem kui muudes elukohatüüpides.

Joonis 5. (n=kõik vastajad)

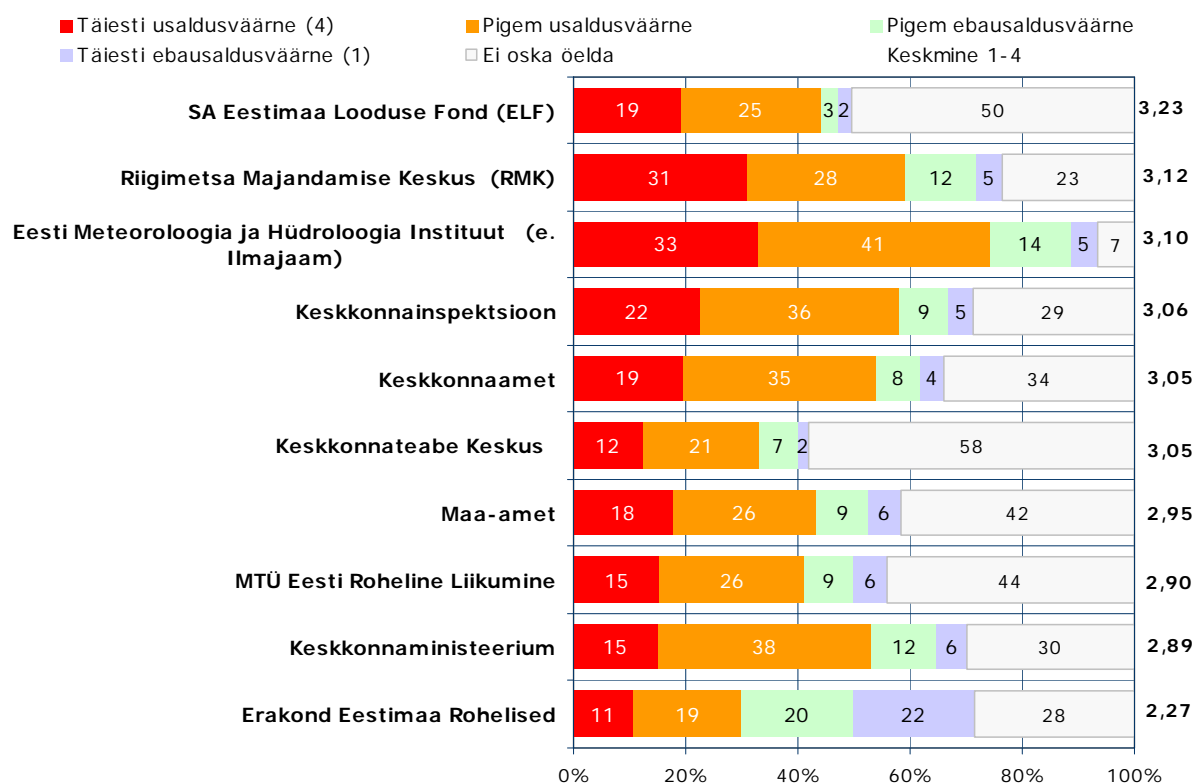
2.2 Keskkonnainstitutsioonide usaldusväärsus. Nimekirja põhjal.

Järgmiseks loeti vastajatele ette rida keskkonnainstitutsioone ja paluti 4-pallisel skaalal (4=täiesti usaldusväärne...1=täiesti ebausaldusväärne) anda igale neist hinnang.

Küllalt suur osa elanikest ei omanud mingit seisukohta loetletud institutsioonide – eriti Keskkonnateabe Keskuse ja SA Eestimaa Looduse Fondi osas. Kõige tuntumaks osutus EMHI, mis suure enamuse arvates pälvis ka usaldust.

Keskliste hinnangute järgi, mis moodustub vaid hinnanguid andnud vastajate proportsioonide põhjal, kujunesid kõige usaldusväärsemateks institutsioonideks ELF ja RMK. Kõige väiksem oli usaldus Eestimaa Roheliste Erakonna vastu - keskmine hinnang jäi oluliselt maha muude institutsioonide omadest ning usaldamatute osa oli suurem kui usaldajate oma. Keskkonnaministeeriumi pidas usaldusväärseks üle poole vastajaskonnast (53%), ent ligi 1/5 seda ei toetanud ja 30% ei osanud seisukohta võtta.

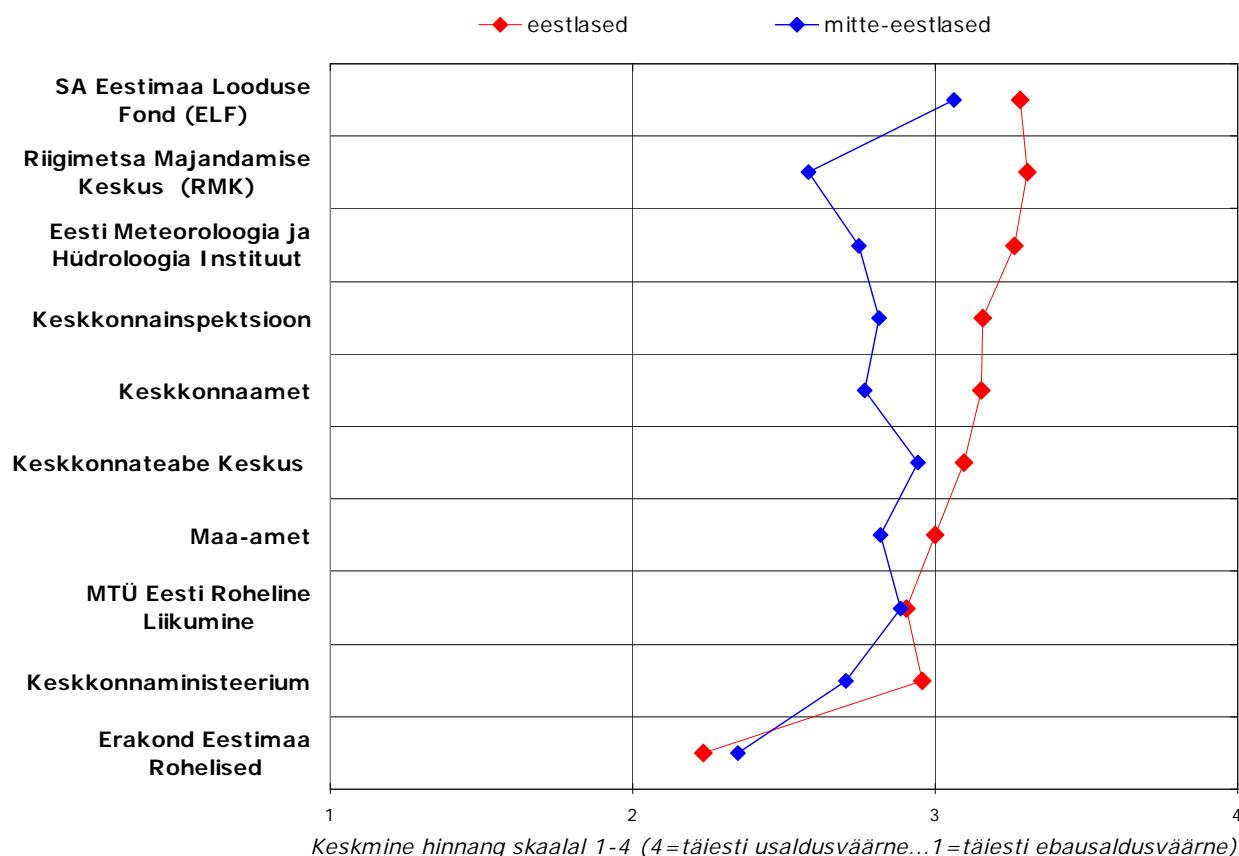
Joonis 6. (n=kõik vastajad)

Enamus institutsioone olid tuntumad ja ka usaldatumad kõrgharidusega vastajate seas, eriti Ilmajaam ja ELF, mõnevõrra ka Keskkonnaministeerium. Erakonnal Eestimaa Rohelised oli aga selles rühmas usaldajaid vähemgi kui elanikkonnas keskmiselt.

Võrreldes eestlaste ja mitte-eestlaste tulemusi on eelduspäraselt näha, et kõik institutsioonid, v.a. Ilmajaam, olid mitte-eestlaste seas tunduvalt vähem tuntud kui eestlaste seas. Ka usaldus institutsioonide vastu oli mitte-eestlaste seas enamasti märksa madalam, erandi moodustas erakond Eestimaa Rohelised. Kõige suurem erinevus usalduses kehtis RMK suhtes, mis on ilmselt seoses ka mitte-eestlaste (Kirde-Eesti elanike) suurema murega Eesti metsade säilimise pärast. Rahvusepõhjalisest võrdlusest selgus, et eestlased usaldasid kõige enam just Riigimetsa Majandamise Keskust, mitte-eestlased aga Eestimaa Looduse Fondi.

Joonis 7. (n=vastajad antud taustrühmas)

Vastajate elukohast lähtudes oli enamus institutsioone kõige usaldusväärsemad maaelanike või väikelinnade elanike silmis, eriti ELF, Ilmajaam, RMK, Maa-amet ja Keskkonnateabe Keskus. Usaldus Keskkonnaministeeriumi, Keskkonnaameti ja Keskkonnainspeksiooni vastu oli külaelanike seas aga veidi madalam kui linnades.

3 Keskkonnaalane teave

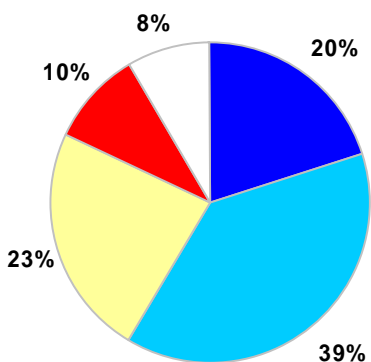
3.1 Keskkonna-alase teabe kättesaadavus

Vastajatelt küsiti, kas nende arvates on info nende kodukoha lähiümbruse ja kogu Eesti keskkonnaseisundi kohta piisavalt kättesaadav. Vastustest selgus, et enamuse vastajate arvates on infot piisavalt, kusjuures erilist vahet lähiümbruse ja üle-eestilise info kättesaadavuses ei ilmnenudki. Mis puutub kodukoha infosse, siis selle osas oli veidi rohkem nii neid inimesi, kes pidasid infot täiesti kättesaadavaks, kui ka neid, kes ei pidanud seda üldse kättesaadavaks. Kogu Eesti keskkonnaseisundi puhul oli mõlemat äärmust veidi vähem ning tulemused kõhklevamad.

Joonis 8. (n=kõik vastajad)

Kodukoha ja lähiümbruse kohta

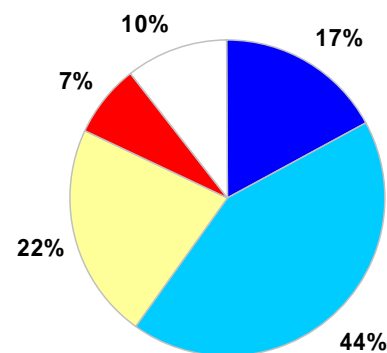
- Jah, täiesti
- Pigem jah
- Pigem mitte
- Üldse mitte
- ei oska öelda

Skaala 1-4 keskm.: 2,75

Kogu Eesti keskkonnaseisundi kohta

- Jah, täiesti
- Pigem jah
- Pigem mitte
- Üldse mitte
- ei oska öelda

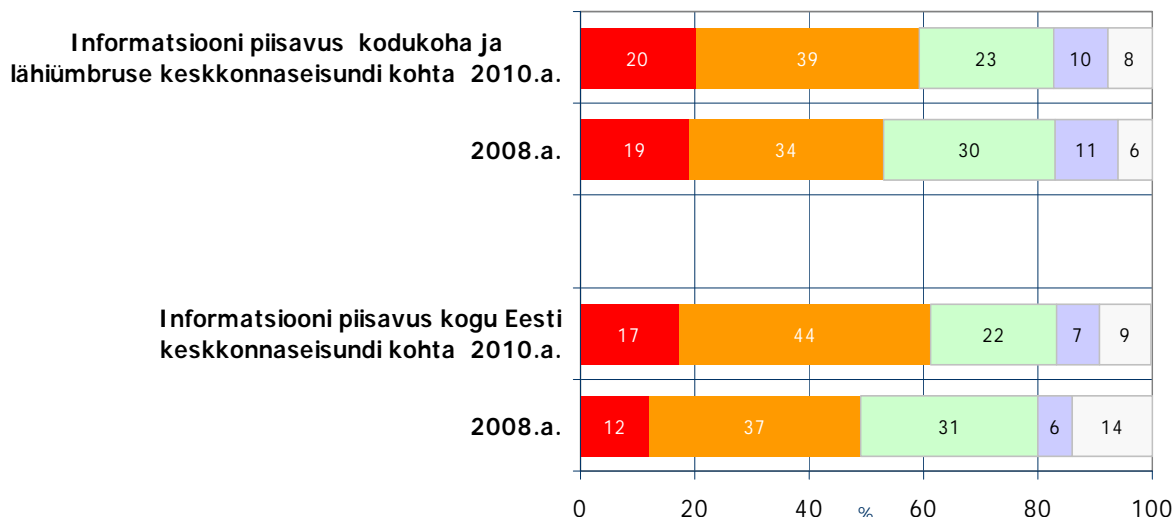

Skaala 1-4 keskm.: 2,78

Võrreldes 2008.a. –ga on tulemused veidi paranenud. Kui 2008.a. oli neid, kes koduümbruse info kättesaadavust pidasid paremaks kui kogu Eesti oma, siis nüüd on näha kerget vastupidist kallakut: rohkem suurenenud on info kättesaadavus kogu Eesti keskkonnaolude kohta.

Joonis 9. (n=kõik vastajad)

- Jah, täiesti
- Pigem jah
- Pigem mitte
- Üldse mitte
- ei oska öelda

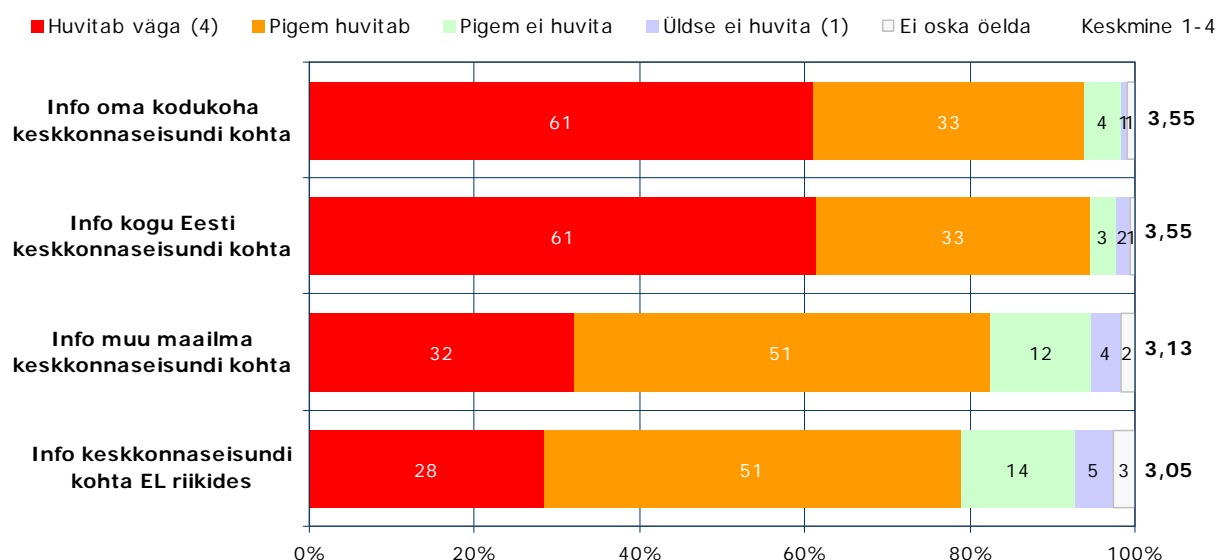

Nii kogu Eesti kui eriti kodukoha puhul peeti infot kõige kättesaadavamaks väikelinnades-alevites, kõige vähem Tallinnas. Kättesaadavust hinnati kõrgemalt ka kõrgharidusega vastajate seas ning Lõuna- ja Kesk-Eestis.

3.2 Huvi keskkonna-alase teabe vastu

Vastajatelt küsiti, millise info vastu nad kui suurt huvi tunnevad. Peaaegu kogu vastajaskond tundis võrdselt huvi oma kodukoha ja kogu Eesti keskkonnaseisundi vastu, sh ligi 2/3 isegi väga suurt. Suur huvi vaibus ülejäänud maailma osas, ent enamus tundis mõõdukat huvi siiski ka kogu maailma ja EL riikide keskkonnaolude vastu.

Joonis 10. (n=kõik vastajad)

Kõige elavamalt huvi igasuguse info vastu tunni vanemaealiste, eriti üle-60-aastaste seas, leigeimat aga noorimate, 15-19-aastaste seas, kuigi erinevused ei olnud suured. Keskmine huvi sõltus ka vastajate haridustasemest: kodukoha ja Eesti puhul oli huvi keskhariidusega vastajate seas suurem kui muudel haridustasanditel, kogu maailma vastu tunti erksamalt huvi aga kõrghariidusega vastajate seas.

Mitte-eestlaste keskmine huvi osutus suuremaks kui eestlaste oma, eriti EL keskkonnaseisundi osas. Maainimesi huvitas ülejäänud asulatüüpidega võrreldes enam kodukoha info. Maailma keskkonnaseisundi vastu oli huvi elavaim Tallinnas.

2008.a. uuringus oli küsimus püstitatud teisiti – vastaja pidi valima ühe infoliigi 4 võimaliku seast. Ka siis oli huvi suurem Eesti ja madalaim Euroopa olude puhul, kusjuures huvi kogu Eesti keskkonnaseisundi vastu oli mõnevõrra suurem kui kodukoha vastu.

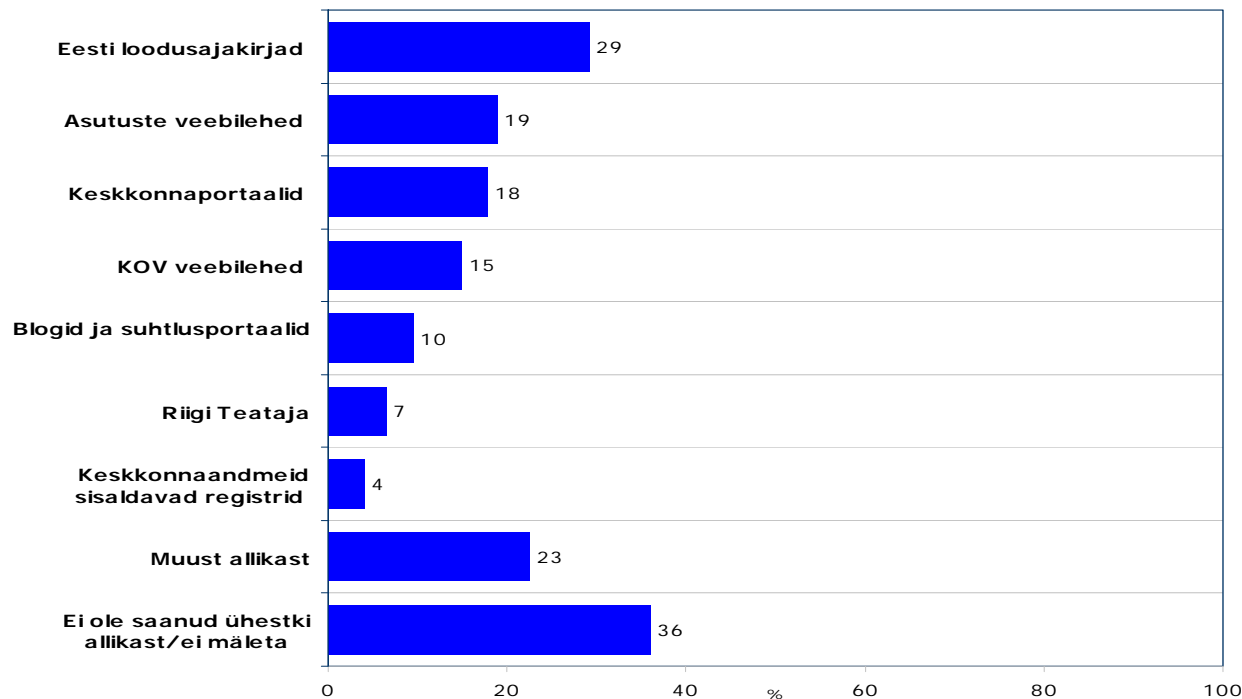
3.3 Infoallikate kasutamine

3.3.1 Portaalid, ametkondlikud veebilehed jms. keskkonna-alased allikad

Vastajatelt küsiti, kas nad on saanud viimase 12 kuu jooksul neid huvitavat keskkonna-alast infot järgmistest keskkonnateemalistest allikatest. Paluti ka vabas vormis täpsustada, millistest väljaannetest täpselt.

Kõige suurem osa vastajatest on neid huvitavat infot leidnud loodusajakirjadest, millele teatud vahemaaga järgnesid asutuste veebilehed, keskkonnaportaalid, ka kohalike omavalitsuste kodulehed. Infot ei ole saanud, otsinud või allikat ei mäletanud 36% vastajaskonnast.

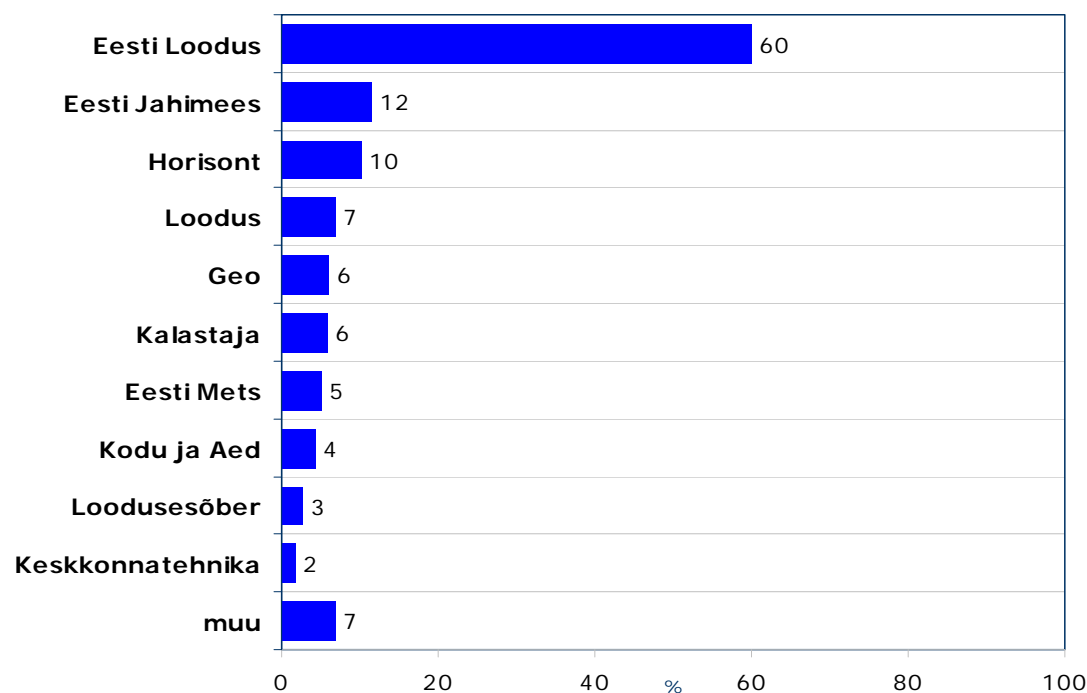
Joonis 11. (n=kõik vastajad)

Konkurentsilt populaarseim keskkonna-alane ajakiri oli Eesti Loodus. Sealt on ammutanud vastajaid huvitavat teavet 60% ajakirjade lugejaist e. 17% elanikkonnast.

Eesti Loodust mainiti eriti sageli noorimate (15-19 a.) vastajate seas (75% neist, kes üldse ajakirju mainisid). Sellest edasi näitajad langesid järsult ning hakkasid tõusma koos vastajate vanusega. Jäi mulje, et Eesti Loodus on seotud kooliprogrammiga.

Joonis 12. (on saanud infot Eesti ajakirjadest n=291)

Mis puutub internetiportaalidesse ja -lehtedesse, siis mäletati väga harva, mis lehekülgi just on külastatud – rännatud on linke ja märksõnu pidi.

Asutuste veebilehtedelt otsiti enamasti seadusandlusalast infot, kuid taas ei mäletatud sageli, millistelt lehtedelt just. Mõnel korral nimetati Keskkonnaministeeriumi, riik.ee, tallinn.ee.

Blogidest ja suhtlusportaalidest mainiti sagedamini Facebook´i (17 korda), konkreetsetest nimedest mõnel korral M.Strandbergi blogi, Eesti Rohelist Liikumist, Looduse Omnibussi, Tarkade Klubi, Laborit. Enamasti aga jäi konkreetne allikas tuvastamata.

Keskkonnaandmeid sisaldavatest registritest mainiti põhiliselt Maa-ameti omi.

Keskkonnaportaalidest nimetati:

ilm, ilm.ee	20 korda
Looduse kalender, veebikaamera	11
Bioneer	10
Roheline Värav	10
Looduse Omnibuss	2
muu	13

Muude portaalidena olid kirjas:

Teeme ära

talgute tegemine

talgute kohta

Soomaa, Loomaaia, Kotkapesad, Linnuteekonnad

Viljandi järve ümbrus, Nõiakaev

Nõiakaevu toetuseks

Pakendiringlus

Elf.ee, Maaameti kaardirakendused

välismaa kodulehed -lugesin sealt

Euroopa Liidu oma

weather.com

mitte-eesti portaalid

kohalikud portaalid

Muude kanalitena peale üldise meedia on kirjas:

Eesti Digitaalarhiivist

foorumid

ökoklubi

taimekaitseinspeksioonist

keskkonnalaagrid, ülikoolis

Ornitoloogia Ühing

Vikipedia

töö juures on roheline liikumine

lapsed on seotud üle Euroopa liikumisega geomenius

sõbraga, kes on metsnik

RMK töötajatega suheldes

sigade söötmisest - oli veebikaamera koht netis, kust vaadata

panga saitidel looduse ja keskkonna kohta

Terviseametis joogivee kvaliteedi kohta, Eesti Maaülikoolist loomade vaktsineerimise kohta õhu kaudu

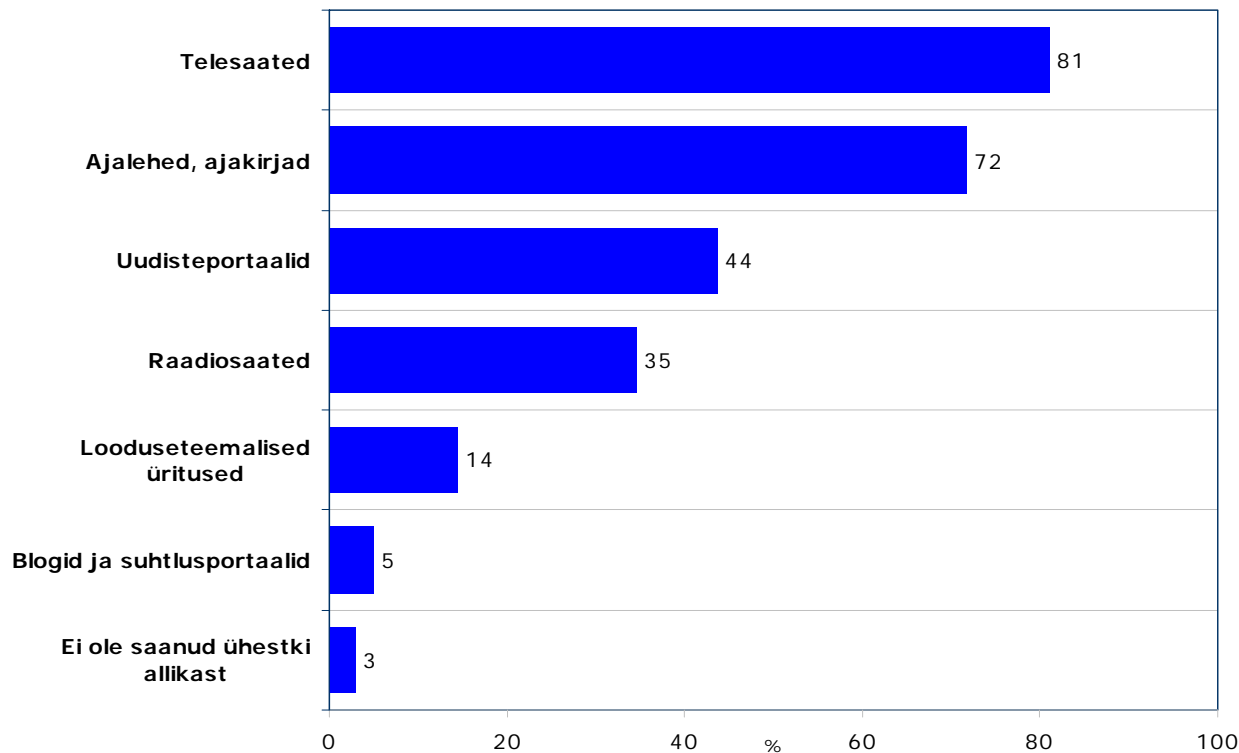
*enda õepoeg on teadlane, kellega rääkida sel teemal
maakataster
kaevanduste arutelu koosolek
Matsalu lk-lt
foorumid netis keskkonnateemal
Keskkonnaõiguse Keskus
entsüklopeedia*

3.3.2 Meedia, üritused, suhtlusportaalid

Vastajatelt küsiti ka, kuivõrd nad on saanud viimase 12 kuu jooksul keskkonna-alaseid teadmisi meediast, üritustelt jms. laiemale üldsusele mõeldud kanalitest.

Suur enamus vastajaskonnast on saanud vastavaid teadmisi televisioonist ja ajakirjandusest.

Joonis 13 (n=kõik vastajad)

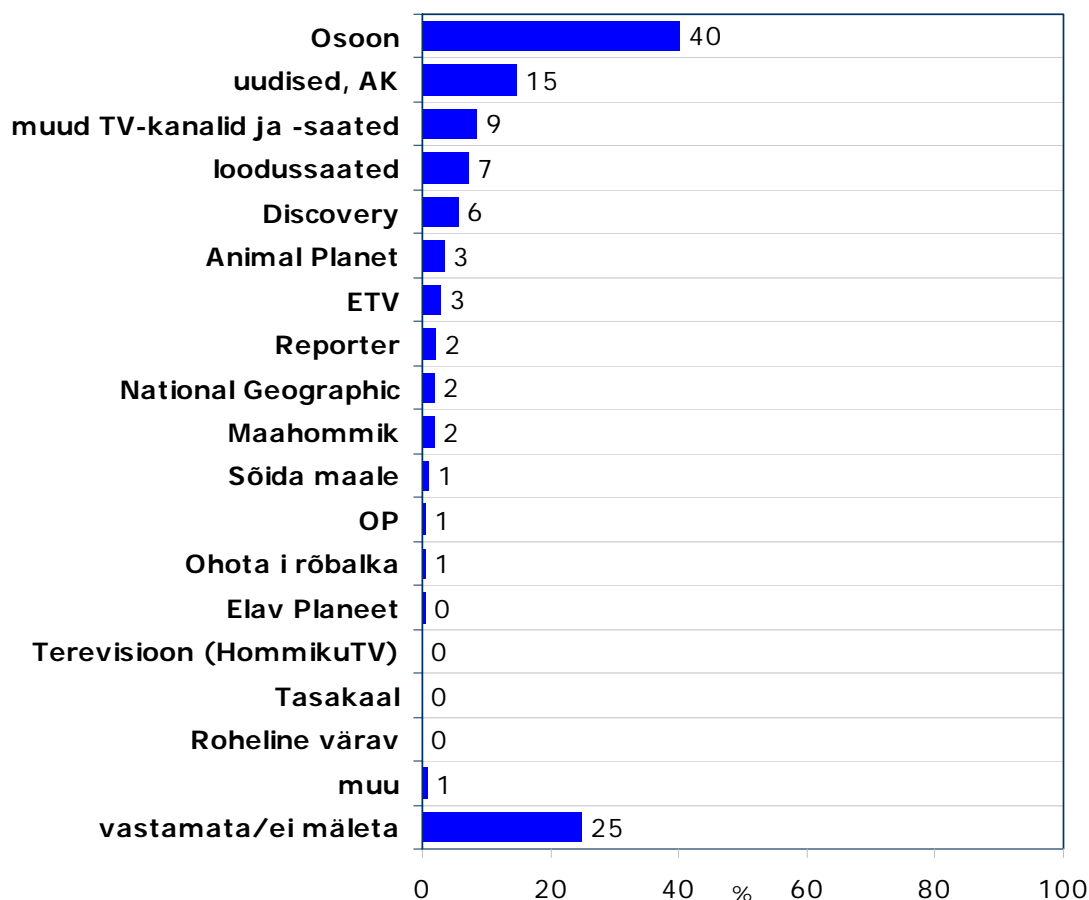
Telesaated olid seda olulisemad, mida vanemad olid vastajad, kuigi ka noorimatest nimetas 74% neid keskkonna-alaste infoallikatena.

Vabas vormis juurdekirjutuste põhjal juhtis keskkonna-aineliste telesaadete pingerida Osoon ETV-s. Kuna lahtiste küsimuste puhul väljendatakse oma mõtteid vabas vormis, võib liita konkreetselt Osooni protsendile ka teatud osa üldisest ETV või loodussaadete kaalust väljakirjutuste seas. Saadete Maahommik, Sõida maale vms. puhul võib arvata, et kuigi vaatajaid on rohkem, ei seostata neid otseselt keskkonnateemaga.

Osoon oli väga populaarne maal (63%) ja väikelinnades. Noortest nimetas seda 25%, vanimatest 53%, kuigi noorte seas muid võistlevaid saateid samuti esile ei kerkinud.

Osoon oli juhtiv keskkonnasaade ka 2007.a. uuringu põhjal (Inimene ja Keskkond, 2007, Säästva Eesti Instituut), Tasakaalu mainiti tol korral sagedamini kui nüüd.

Joonis 14. (n=kõik vastajad)

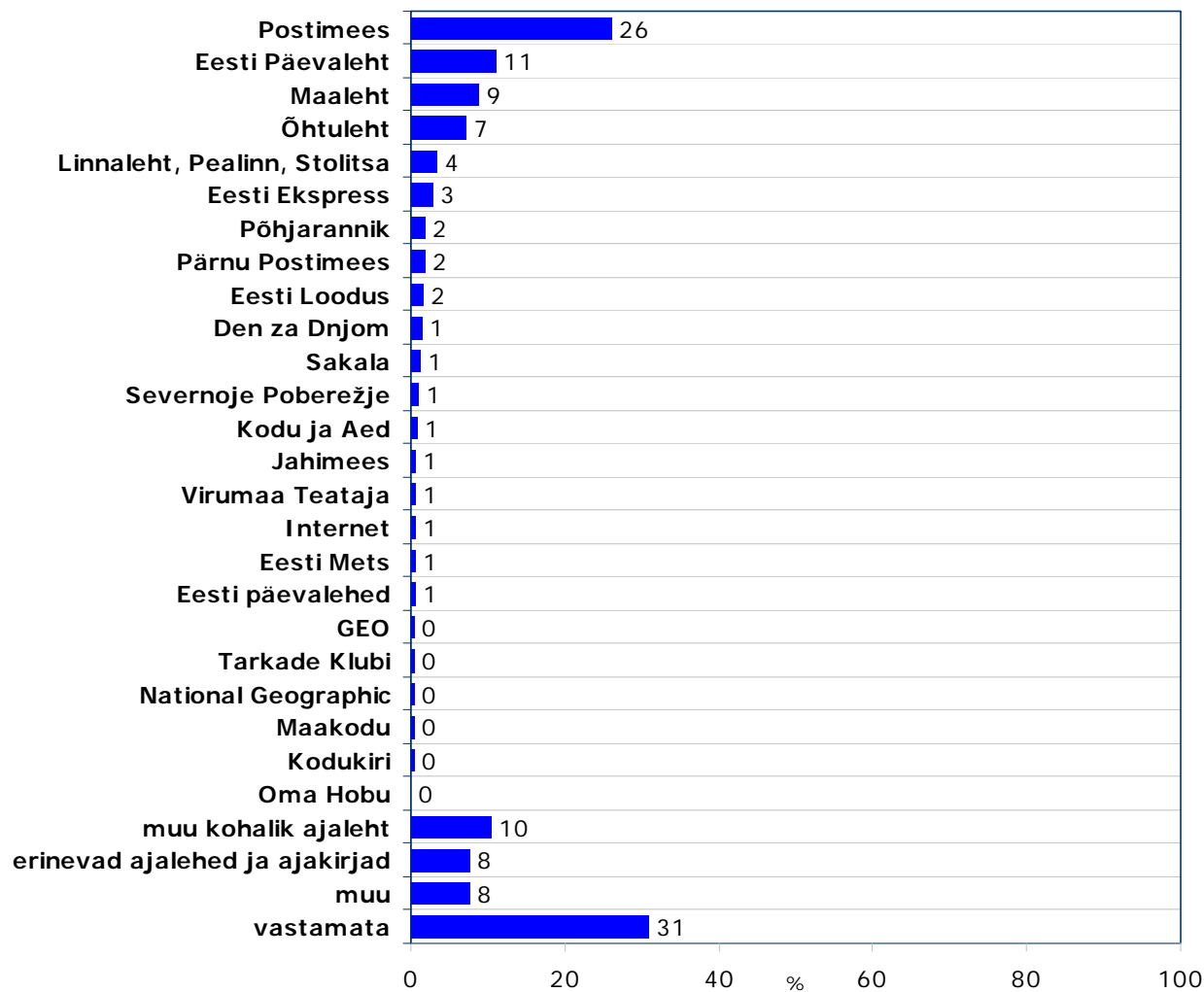
Ajalehtedest-ajakirjadest mainiti keskkonna seisukohalt peale eelpoolmainitud Eesti Looduse muudest sagedamini Postimeest (26%). Juhtgruppi kuulusid eelduspäraselt peale selle veel Eesti Päevaleht (11%), Maaleht (9%) ja Õhtuleht (7%).

Maaelanike seas mainiti Postimeest veidi sagedamini kui linnades. Kohalikku ajalehte, Maalehte ja Õhtulehte nimetati külades tunduvalt sagedamini kui mujal. Tallinnas järgnesid Postimehele (29%) EPL (17%) ja Linnaleht(+Pealinn, Stolitsa) (11%).

Mitte-eestlastest pooled (49%) ei nimetanud mingeid ajalehti, sagedamini mainiti Postimeest (11%), Severnoje Poberežjet (3%) ja üksikuid nimetusi, mis on koondatud märksõna „muu“ alla (13%).

Vanusegruppide lõikes mainiti Postimeest seda sagedamini, mida nooremad olid vastajad. Maalehe puhul olid lood vastupidised. Samas 40% noortest vastajatest ei maininud mingeid ajalehti.

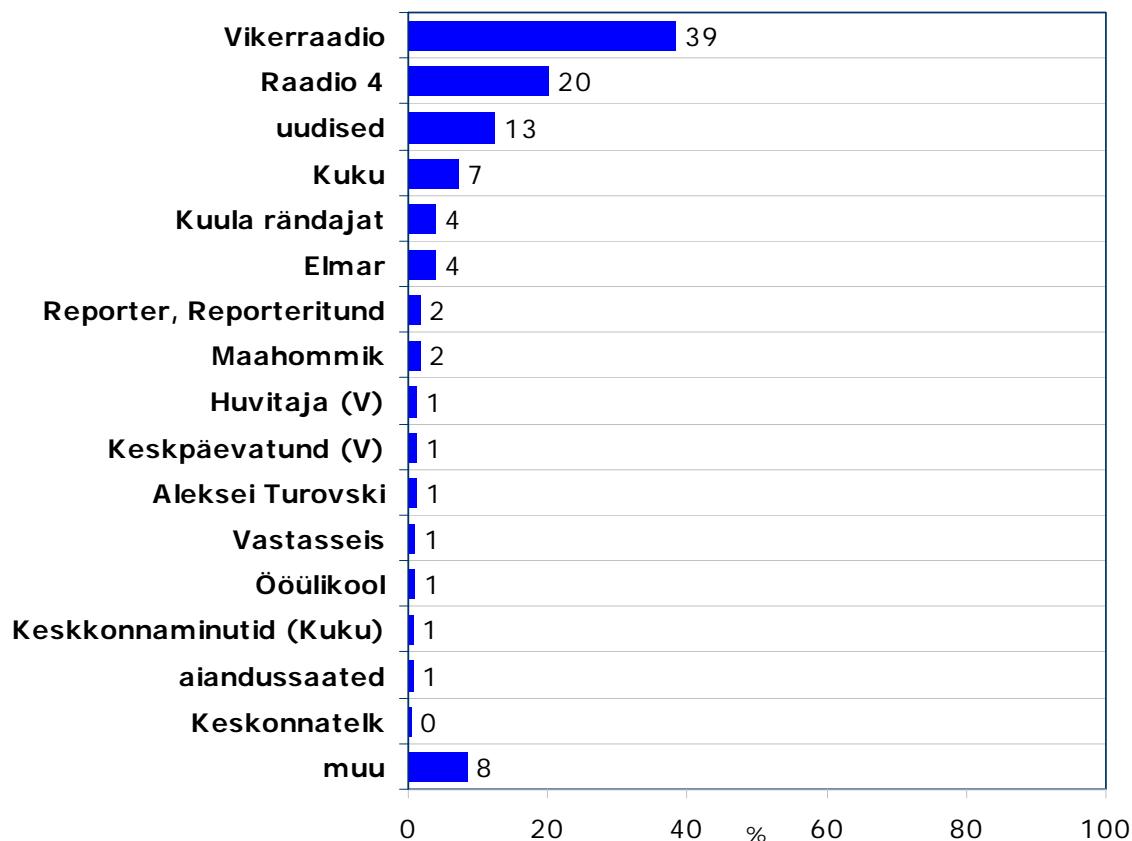
Joonis 15. (n=kõik vastajad)

Keskkonnateemaliste raadiosaadetena pakuti jälle läbiseigi raadiojaamu ja -saateid. Kokkuvõtlikult võib öelda, et keskkonna-alaste teadmiste seisukohalt olid tulemusrikkamad Vikerraadio ja Raadio4 ning konkreetsetest saadetest Kuula Rändajat.

Vikerraadio keskkonnasaadete populaarsus tõusis järsult pensioniea saabudes, kus saab päev otsa raadiot kuulata (60% neist vanuses 60-74 a., kes infoallikana raadiot mainis). Noorimate raadiokuulajate seas mainis Vikerraadiot vaid 13%, ent see näitaja hakkas vanuse kasvuga jõudsasti suurenema.

Joonis 16. (on saanud keskkonna-alaseid teadmisi raadiost n=346)

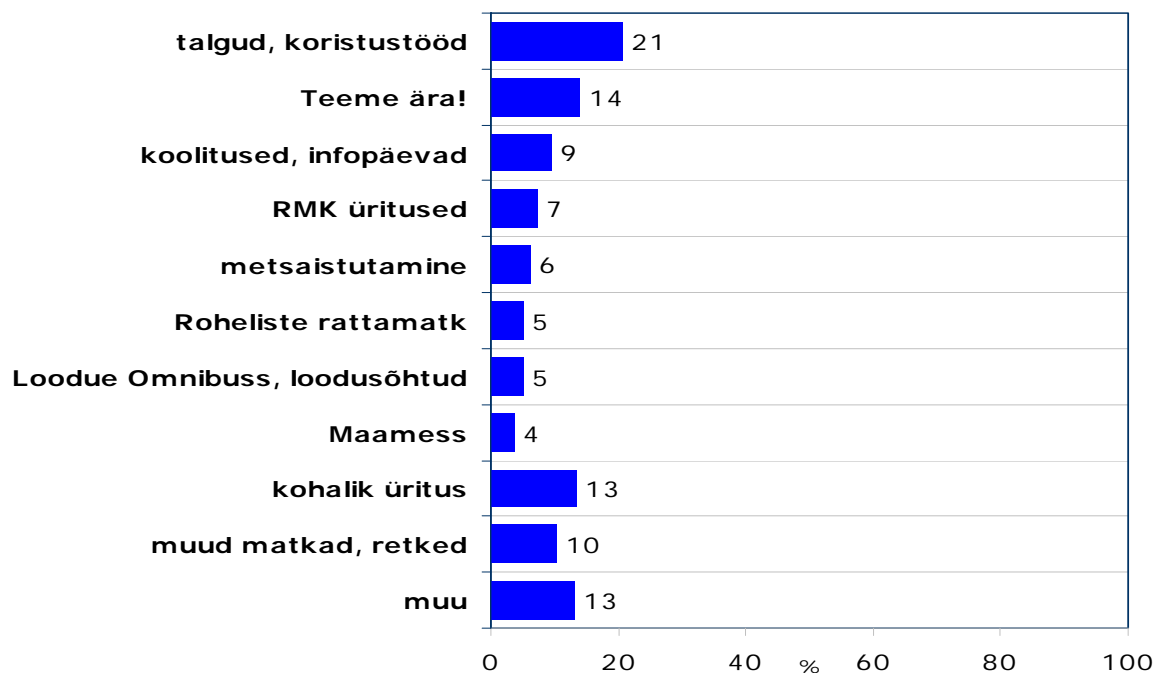

Keskkonna-alaseid teadmisi loodusüritustelt on saanud 14% vastajatest. Kõige enam on üritused seotud koristustööde ja talgutega, eriline koht on kampaanial Teeme ära!, mida omaette nimetas 14% loodusürituste-grupist. Küllalt suur osa on ka mitmesugustel kohalikel üritustel, mis samuti kujutavad endast suures osas koristustöid.

Teeme ära! mainiti eriti sageli noorte seas – 55% neist 20-29-aastastest ja 47% 15-19-aastastest, kes on teadmisi saanud üritustelt.

Eestlastest mainis üritusi 17%, mitte-eestlastest vaid 10%. Mitte-eestlased, kes üldse üritusi teadmisteallikana mainisid, töid talguid ja Teeme ära! aktsiooni esile sagedaminigi kui eestlased. Infopäevi ja koolitusi aga ei maininud mitte-eestlastest keegi.

Joonis 17. (on saanud keskkonna-alaseid teadmisi üritustelt n=345)

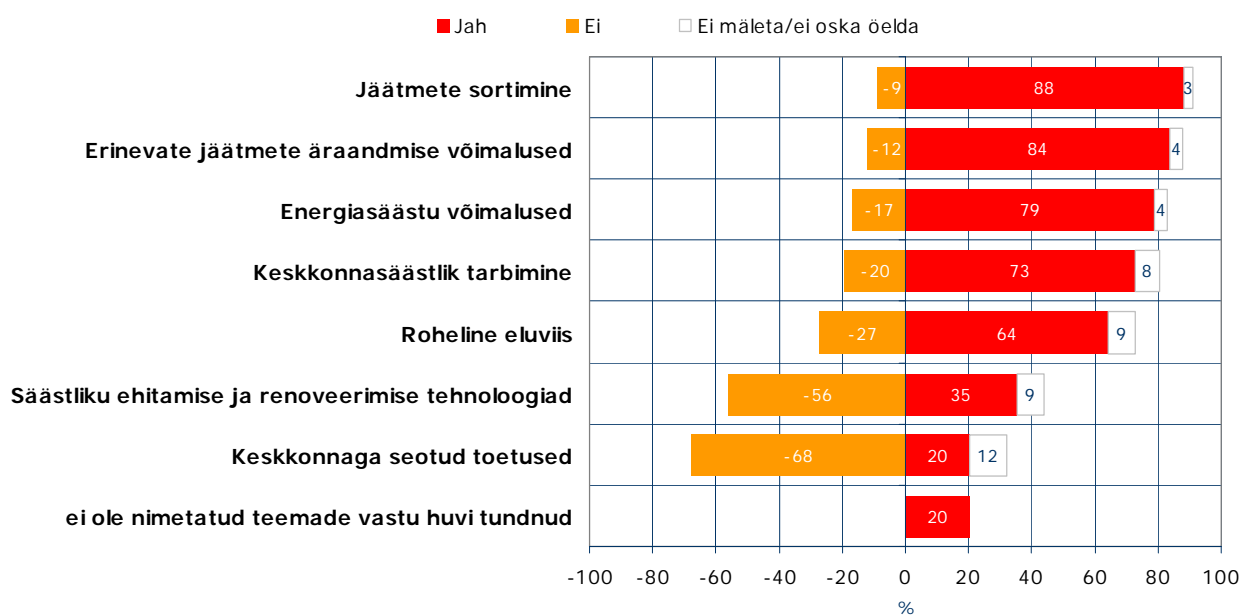
Keskkonnaainelisi teadmisi on ammutatud põhiliselt sellistest uudisteportaalidest, nagu ERR, Postimees, Delfi. Muude TV-kanalite puhul mainiti Reporteri veebilehte. Blogidest ja suhtlusportaalidest nimetati eeskätt Facebook'i, nagu varemgi kirjas.

3.5 Vajaliku teabe leidmine

Vastajatelt küsiti, kas nad on ülalkäsitletud allikatest ka saanud vajalikku infot neid huvitavate teemad kohta. Loeti ette rida teemasid.

Prügiküsimus kui põletavaim keskkonnaprobleem Eestis on õnneks leidnud infokanaleis piisavalt käsitlemist – 9 inimest 10-st on saanud vajalikke vastuseid nii jäätmete sortimise kui äraandmisvõimaluste kohta.

Joonis 18. (n=kõik vastajad)

1/5 vastajaskonnast ei ole huvi loetletud teemade vastu tundnudki. Kõige vähem on leitud infot keskkonnatoetuste kohta. (Kahjuks ei luba küsimusepüstitus siiski täiesti kindlalt väita, et kõik need, kes infot ei ole leidnud, on seda üldse otsinudki).

Loetletud teemad ei ole huvi pakkunud keskmisest sagedamini 15-19-aastastele noortele (30%) ja Tallinna elanikele (28%). Keskmisest enam on huvilisi olnud maal ja Kesk-Eestis.

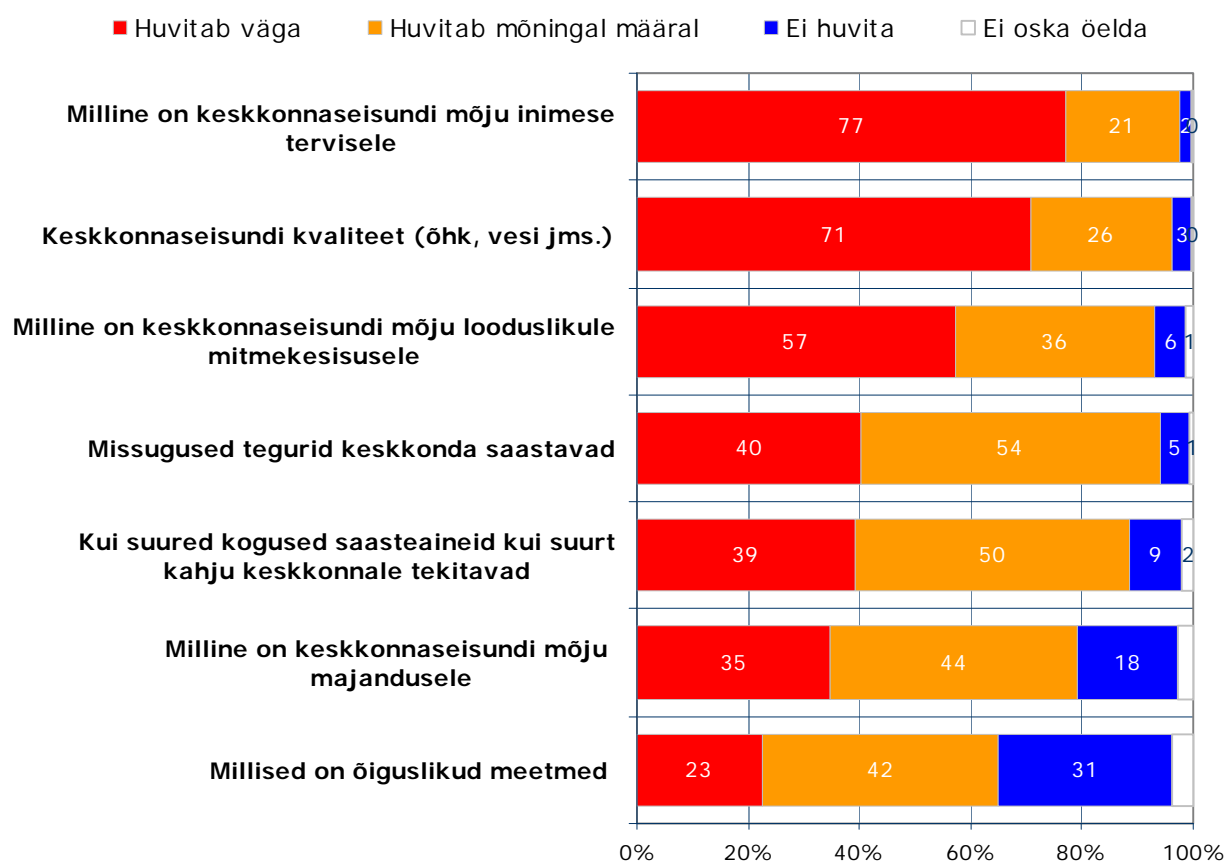
3.7 Huvi keskkonnainfo aspektide vastu

Vastajatele loeti ette rida teemasid ja paluti neil öelda, kuivõrd nad ühe või teise vastu huvi tunnevad.

Kõige enam huvitas inimesi neid kõige lähemalt puudutav – keskkonnamõju tervisele, elukeskkonna kvaliteet, keskkonna mõju looduslikule mitmekesisusele. Nende aspektide vastu tundis suurt huvi enamus vastajaist ning inimesi, keda need üldse ei huvita, oli väga vähe.

Ka kõigi muude teemade puhul leidis hulk inimesi, keda need väga huvitavad, ning päris ükskõikseid oli iga teema puhul vähemus. Kõige vähem huvilisi jagus keskkonnaalastele õiguslikele meetmetele, ent ca ¼ vastajaist huvitus neist vägagi.

Joonis 19. (n=kõik vastajad)

Enamus teemasid huvitas kõige enam vanemaealisi vastajaid, eriti see, mis tegurid ja millistes kogustes keskkonda saastavad ning milline on keskkonnaseisundi mõju majandusele, rääkimata tervisest, mis huvitas peaaegu kõiki. Kõigisse aspektidesse suhtuti keskmisest leigema huviga noorte vastajate, eriti 15-19-aastaste seas. Kõige vähem huvitas

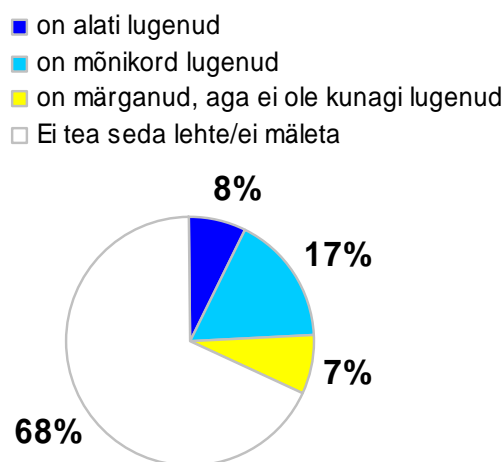
viimaseid keskkonna mõju majandusele ja õiguslikud meetmed, kuigi teatud huvi ilmutas nendegi teemade vastu üle poole noortest.

Muude taustrühmade lõikes suuri erinevusi tulemustes ei olnud. Võib mainida, et kõrgharidusega vastajate seas tunti keskkonnaseisundi ja majanduse seoste vastu veidi suuremat huvi kui madalama haridustasemega vastajate seas. Mitte-eestlastele keskmiselt oli see aspekt vähem huvitav kui eestlastele, ent Kirde-Eesti elanike seas, vastupidi, oli huvi keskmisest suuremgi.

3.8 Postimehe vahelehe Looduse Hääl tuntus

Vastuseks küsimusele, kui võrd tuttav ollakse Postimehe keskkonnateemalise vahelehega Looduse Hääl, selgus, et lehte teadis kokku 32% vastajaskonnast. Enamus teadjaist oli lehte vaid aeg-ajalt lugenud, kui üldse. Järjekindlaid lugejaid oli 8% elanikest e. ¼ teadjatest.

Joonis 20. (n=kõik vastajad)

Küll alla poole taustrühmast (43%), on lehte märganud kõige enam 40-49-aastaste vanusegrupis. Hoolega loetud on Looduse Häält keskmisest enam üle-60-aastaste (15%), Lõuna-Eesti (15%) ja/või kõrgharidusega vastajate (12%) seas, maainimeste hulgas järjekindlamalt kui linnainimeste seas.

4 Keskkonnaalane teave

4.1 Veebilehe www.keskkonnainfo kasutamine

Veebilehelt on infot otsinud enda mäletamist mööda väga vähe inimesi: tööalaselt 2%, isiklikust huvist 4%.

Otsitud info temaatikas oli kindel koht prügil ja jäätmetel, ka andmetel laste koolitöödeks jm.

Isiklikust huvist otsimise kohta kirjutati selgituseks:

*lastele koolitöödeks
seoses kooliga*

lastele kooli jaoks
loomade kohta oli vaja teha koolitöö
prügi kohta
otsisin jäätmetega seoses
jäätmete teema
kilekotiinfo
prügisorteerimise kohta
kasutatud kodumasinade ja patareide äraviimine
üldinfot põhjavee kohta
info õhu ja veega seotud
metsa lageraie
õigusaktid ja kohustused maaomanikule
maaga seoses
kalandus, jahindus
kalastamisreegleid
kalanduse kalender
kalastamise kohta
vähkidega seotud
loomade rände kohta, kaitse all olevaid taimi
ohustatud taimeliigid - infot sai
sügislille kohta
tuhapilvede kohta
keskkonnasõbralik energia, elektrikütte huvitas
jooksvat infot talvel lume kohta
kodukandi kohta
Eesti keskkonna seisund huvitas
igasugust informatsiooni
otsis infot
isiklikust huvist
natuke
ei tea, ei ole otsinud, juhtunud mingit teemat otsides
huvi pärast vaadanud
kui midagi vaja on olnud, siis teab, et sealt saab otsida
ei mäleta 5 korda

Töölase info puhul kirjutati:

jäätmekäitlus
jäätmekäitlus
prügivedu
jäätme-alane ja vee-alane info
saastetasu oli vaja maksta ja siis uuris infot
keskkonnaga seotud kemikaalid, kui palju võib vees teatud aineid olla, et ei oleks veel
mürgine, õlireostus jne
energia-alast
sõe kohta
natuuraala kohta
kaitsealuste objektide ja liikide kohta
seireprogramme

mehele töö pärast
 seadused
 nimesid
 projektide tegemine koolidele
 lastejuonistusvõistlus
 praktikaga seoses
 otsis tööalaselt infot
 lihtsalt vaatasin
 õpingute ajal tundis huvi
 igasugust
 ei mäleta

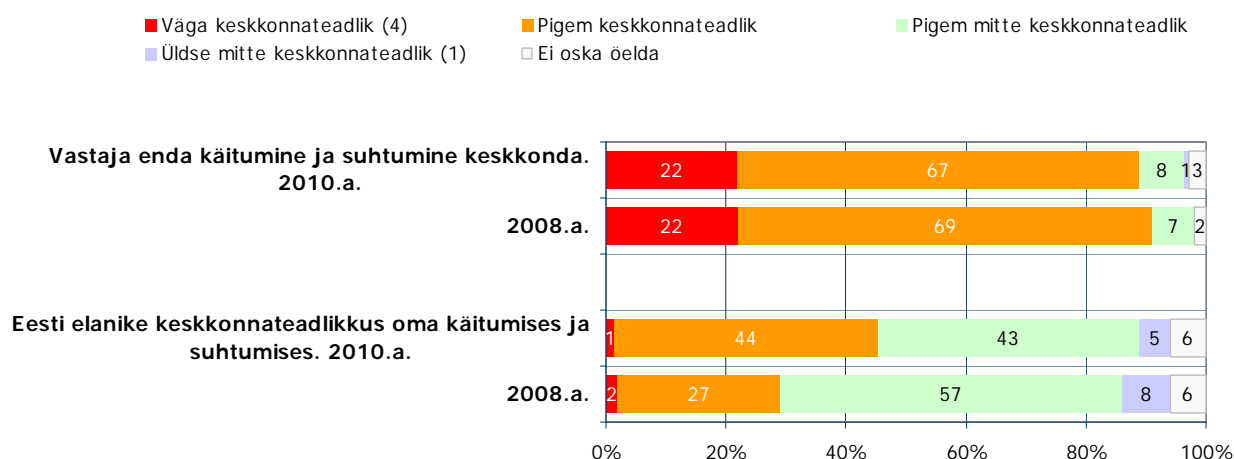
4.2 Hinnangud enese ja teiste käitumise keskkonnateadlikkusele

Vastajatel paluti hinnata oma käitumise keskkonnateadlikkust ja ühtlasi seda ka kaaskodanike puhul.

Kuna mõlema küsimuse tulemused peegeldavad kogu elanikkonna suhtumist, siis kujuneb rahvast üpris iseäralik pilt: enam-vähem kõik arvavad, et nemad käituvad igati keskkonnateadlikult, aga suurem osa teisi küll mitte.

Küllaltki keskkonnateadlikeks inimesteks pidas end kokkuvõttes 89% vastajaskonnast.

Joonis 21. (n=kõik vastajad)

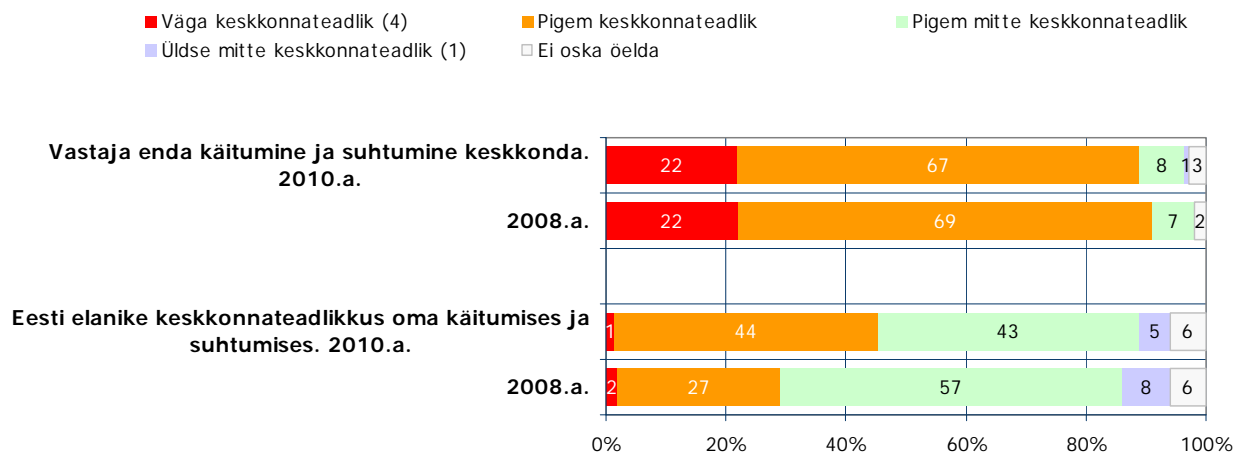

Oma keskkonnateadlikust käitumisest olid keskmisest paremal arvamusel vanemad, üle-50-aastased inimesed. Vastu ootusi oldi vanemas eas ka ülejäänud rahva käitumisest keskmisest kõrgemal arvamusel. Kõige kehvemalt hinnati nii enda kui kaaskodanike käitumist noorte, eriti 20-29-aastaste seas. Ei ole teada, kas hinnangud kujunesid vastavalt grupi rikutuse tasandile või oli kriitilisuse aste erinev.

Mitte-eestlaste seas hinnati omaenda käitumist veidi kõrgemalt kui eestlaste seas, ent suhtumises teistesse arvamused ei erinenud. Regiooniti oli kaasinimeste käitumisest parim arvamus Lääne-Eestis ja halvim Põhja-Eestis. Muudes taustrühmades tulemused märkimisväärselt ei erinenud.

Võrreldes 2008.a. uuringuga on suhtumine endasse jäänud peaaegu endiseks, suhtumine ülejäänud elanikkonda siiski natuke leebunud.

Joonis 22. (n=kõik vastajad)

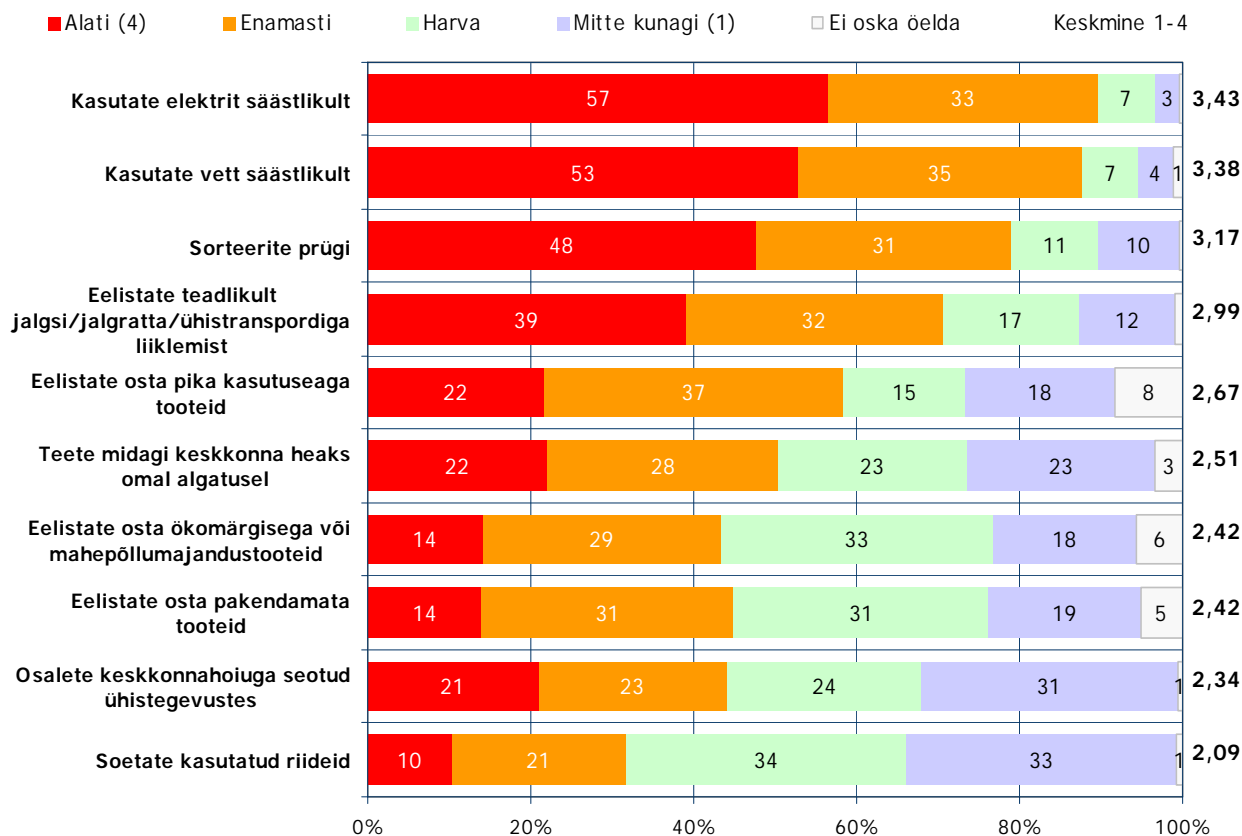

4.3 Keskkonda säästev käitumine

Vastajatel paluti määrata, kui sageli nad toimivad ühes või teises mõttes keskkonnasäästlikult. 2008.a. uuringus ilmnnes ning tänavu leidis kinnitust, et enamust inimesi sunnib keskkonnasäästlikkusele asjade majanduslik külg. Kõige laialdasemalt säästetakse elektrit ja vett, 4/5 elanikkonnast sorteerib ka prügi (vähemalt teatud liike, nagu on selgunud muudest uuringutest).

Kõige ebapopulaarsem on kasutatud riiete soetamine. Ka keskkonnaga seotud ühistegevustes osalemine on võõras suuremale osale elanikest.

Joonis 23. (n=kõik vastajad)

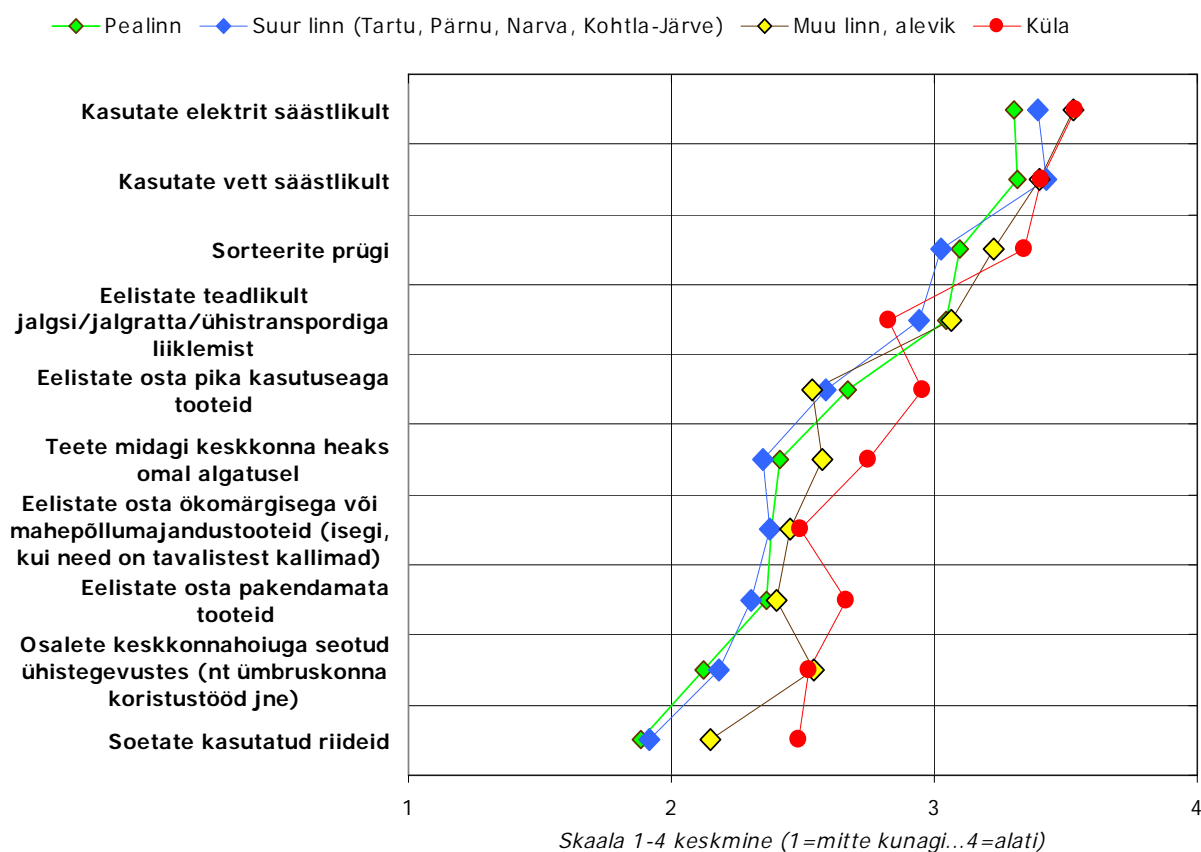

Taustrühmade lõikes paistab keskkonnahoidlik käitumine olema seotud eeskätt vastajate vanuse ja elukohaga, mille taga mängib kindlasti oma rolli ka majanduslik kindlustatus. Välja arvatud ühistranspordi või jalgratta eelistamine autole, on enamus keskkonnasõbralikest toimingutest noorimate vastajate seas märksa ebatavalisemad kui vanemate, üle 50-aastaste seas. Eriti suur vahe on prügi sorteerimises, mida mitte kunagi ei tee 21% 15-19-aastastest ning vaid 5% üle-60-aastastest. Ka osalemine ühistegevuses või omaalgatuslikes keskkonnahoidlikes ettevõtmistes erines vanemate ja nooremate vastajate vahel märkimisväärselt, kusjuures kõige passivsemad on selles suhtes 20-29-aastased.

Elukoha lõikes käituvad väikelinnade ja eriti maa elanikud keskkonnasõbralikumalt kui linnaelanikud. Eriti paistab erinevus silma osalemises ühistegevuses või keskkonnakaitselises omaalgatuses.

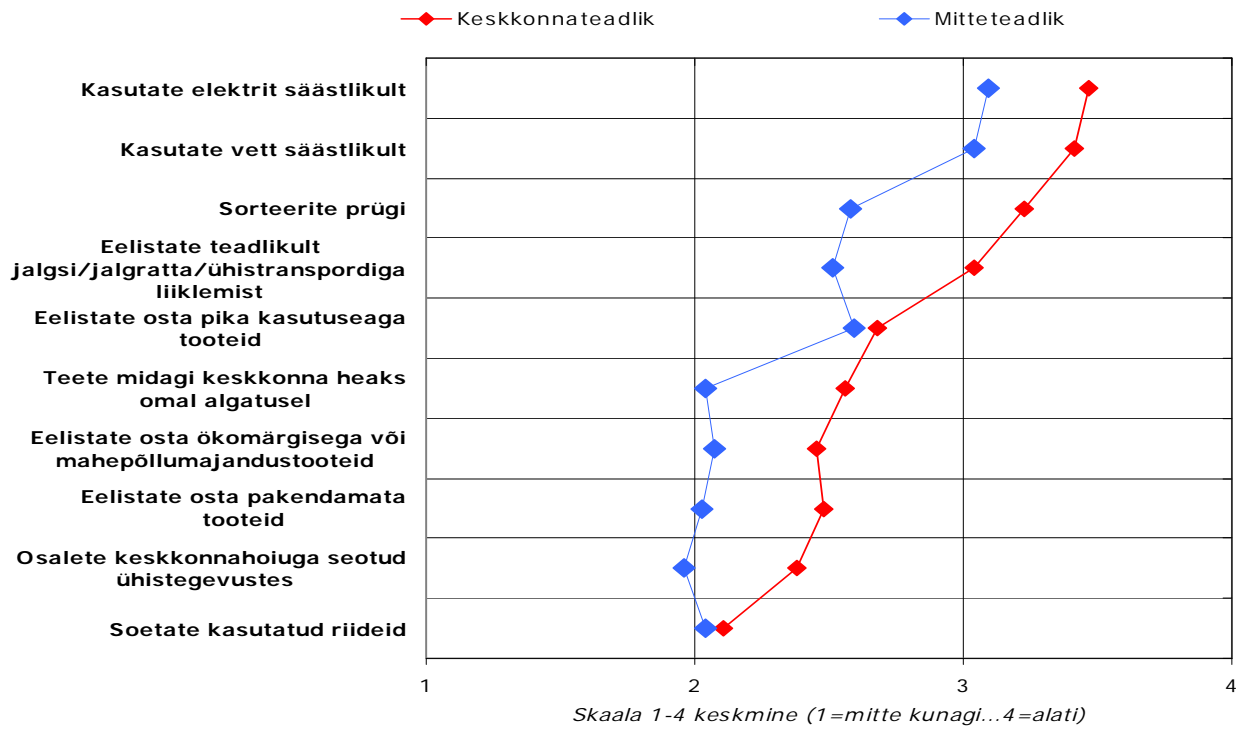
Tallinna ja suurte linnade elanike käitumine on võrdlemisi sarnane – paljuski on see määratud suurelamupiirkondade elukorraldusega. Ka eestlaste ja mitte-eestlaste vastuste võrdluses võib erinevusi seletada põhiliselt elukohaga.

Joonis 24. (n=kõik vastajad)

Kui võrrelda keskkonnateadlike ja keskkonnakäitumises mitteteadlike elanike vastuseid (endale antud hinnangute põhjal), siis selgus, et erinevused olid kõige väiksemad pika kasutuseaga toodete ostmisel ja kasutatud riide eelistamisel, mis ilmselt ei seostu vastajate teadvuses niivõrd keskkonnahoiuga. Erinevused olid kõige suuremad aga prügi sorteerimises, autosõidust loobumises ja omaalgatuslikus keskkonnasõbralikus tegevuses.

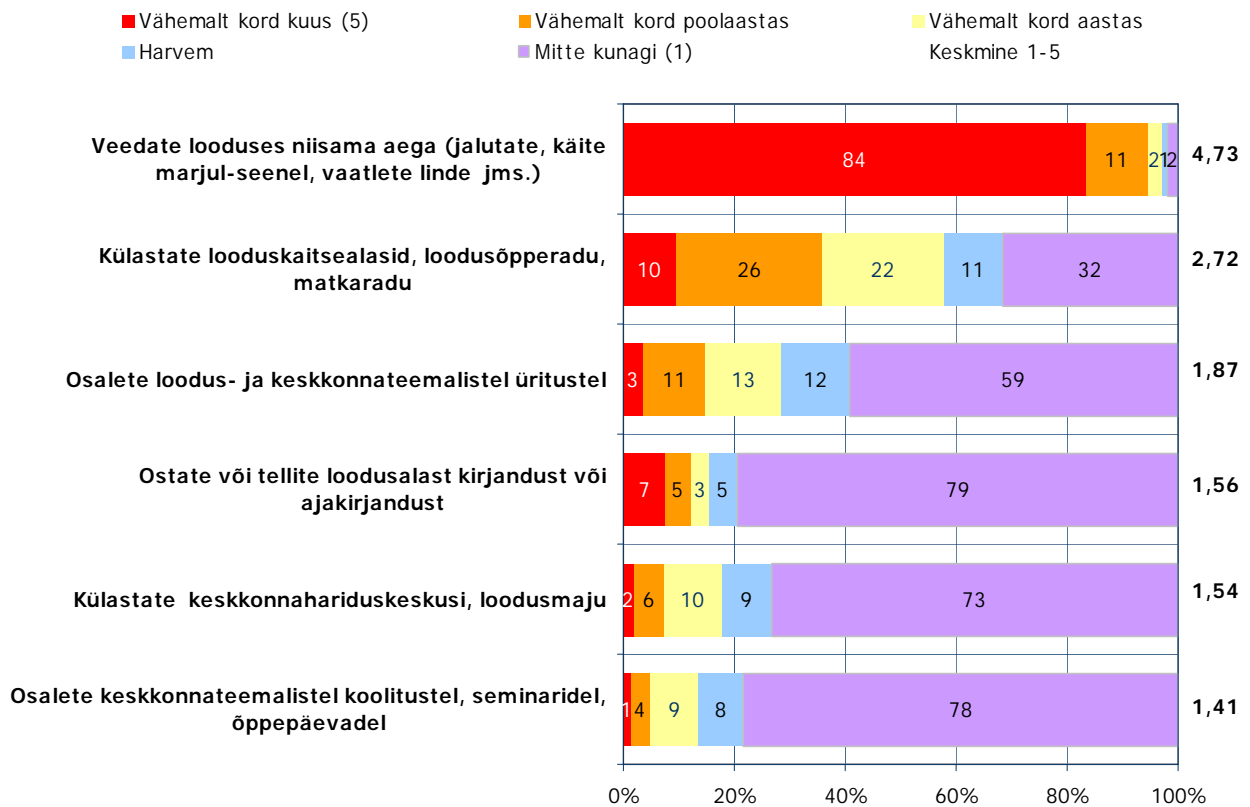
Joonis 25. (n=kõik vastajad)

4.4 Keskkonnateemalistel üritustel osalemine, looduses viibimine

Vastajatel paluti hinnata oma keskkonna-alaste ettevõtmiste sagedust. Skaala jagunes; vähemalt kord kuus, vähemalt kord poolaastas, vähemalt kord aastas, harvem, mitte kunagi.

Joonis 26. (n=kõik vastajad)

Loomulikult veedab kõige suurem osa vastajaskonnast niisama vaba aega looduses – koguni 84% vähemalt kord kuus. Ka matkaradade ja looduskaitsealade külastamine on üsna aktiivne – üle poole elanikkonnast (58%) teeb seda igal aastal, sh igakuiselt 10%. Üle neljandiku elanikest osaleb loodusteemalistel üritustel, kuigi enamus mitte kuigi sageli. Keskkonna- ja loodusteemalist kirjandust ostab või tellib viiendik rahvast, ca 80% ei tee seda aga kunagi. Väga tagasihoidlik on ka keskkonnateemalistel infoüritustel osalemine.

Taustrühmade võrdlusest paistab silma, et kõrgharidusega vastajate seas on keskmisest pisut enam neid, kes üldse mingis keskkonnahariduslikus tegevuses osalevad, samas tegevuse sagedus keskmisest märkimisväärselt ei erine. Üritustel ja matkadel osalemine on eelduspäraselt nooremate, eriti 15-19-aastaste seas märksa levinum kui vanemate (eriti üle 60-a.) vastajate seas, kellest omakorda mõnevõrra suurem osa ostab või tellib loodusalast kirjandust. Loodusteemalistest üritustest võtab 15-19-a. noortest osa 30% iga kuu või vähemalt kord poolaastas, mis on 2 korda suurem kui elanikkond keskmiselt (14%).

Küllalt suur erinevus on eestlaste ja mitte-eestlaste käitumises - mitte niivõrd sageduses kui üldse osavõtus. Loodusmaju, keskkonnahariduskeskusi ei külasta üldse 91% ja loodusradadel ei käi 51% mitte-eestlastest. Eestlaste puhul on need protsendid vastavalt 64% ja 22%. Loodusteemalist kirjandust ei osta ega telli 89% mitte-eestlastest vrs. 73% eestlastest.

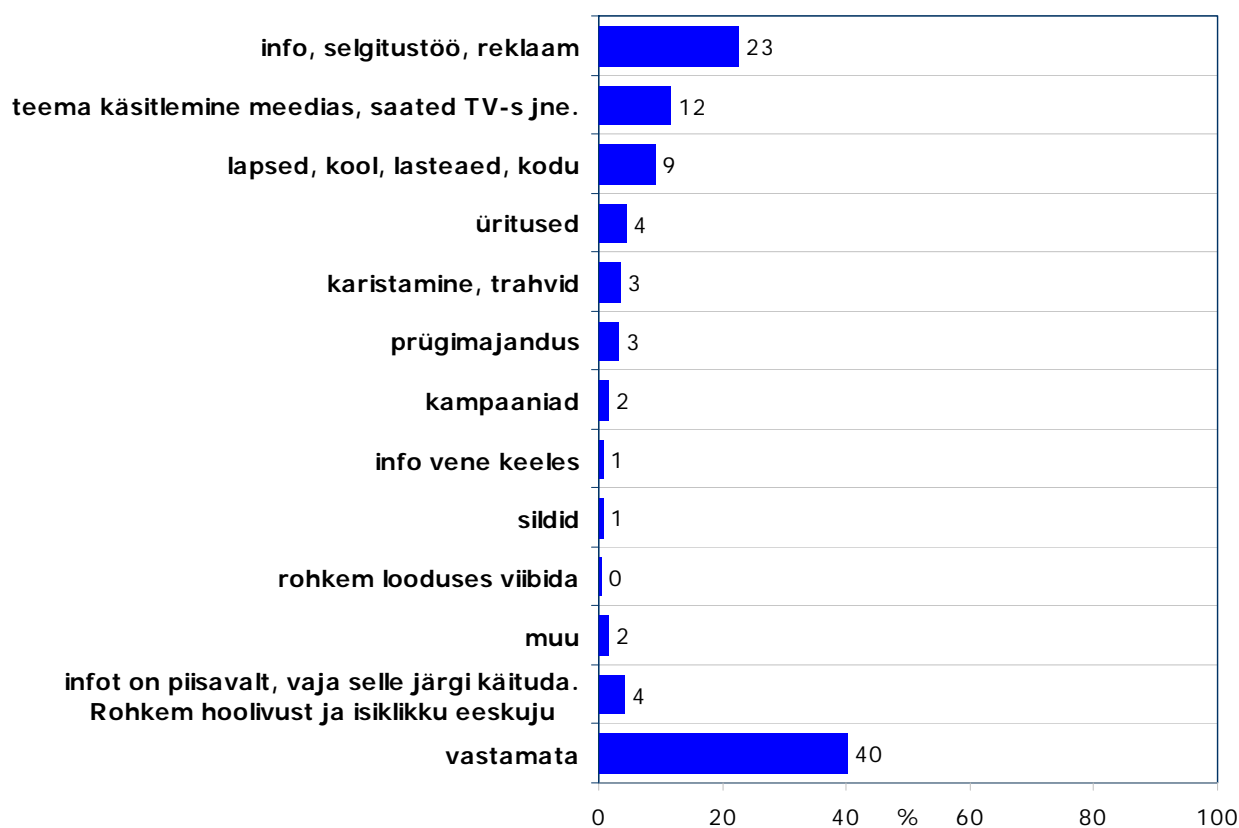
5 Keskkonnateadlikkuse suurendamine

5.1 Ettepanekud elanike keskkonnateadlikkuse suurendamiseks. Spontaansete vastuste põhjal.

Vastajatel paluti vabas vormis teha ettepanekuid, kuidas saaks suurendada inimeste keskkonnateadlikkust. Vastamine oli küllaltki aktiivne, osales 60% vastajaskonnast. Kõige rohkem arvati tulu tõusvat lõppematust selgitustööst ja info jagamisest.

Vabas vormis vastused on toodud ära aruande lisas. Süstematiseeritult jagunesid tulemused proportsioonidesse:

Joonis 27. (n=kõik vastajad)

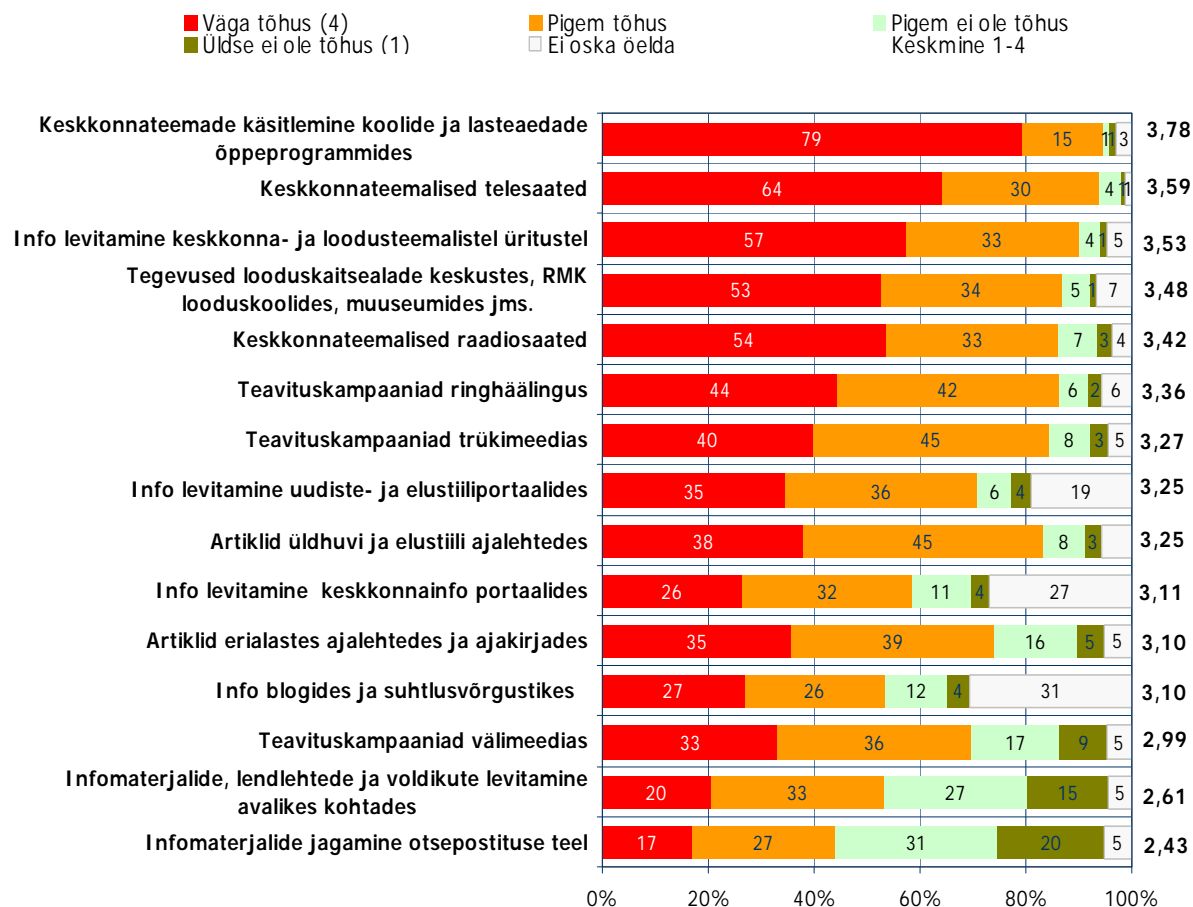

5.2 Meetmete tõhusus keskkonnateadlikkuse suurendamisel.

Vastajatele loeti ette pikk rida meetmeid, mis võiksid kõne alla tulla elanikkonna keskkonnateadlikkuse kasvatamisel. Nende tõhusust paluti hinnata skaalal 1-4, kus 4=väga tõhus...1=üldse ei ole tõhus.

Joonisel on tulemused reastatud skaalakeskmiste järgi.

Joonis 28. (n=kõik vastajad)

Välja arvatud infomaterjalide levitamine otsepostituse teel, pidas enamus, st üle poole vastajakonnast kõiki meetmeid asjakohasteks. Internetikanalite osas ei osanud kuni 1/3 vastajaskonnast midagi arvata, ent teadjate seas tunnustati nendegi rolli sagedamini kui eitati.

Peaaegu kogu vastajaskond leidis, et keskkonnakasvatus peaks algama lapseast, sh lasteaedade ja koolide õppeprogrammides. Tõhususelt järgmisteks, mida üle poole vastajaskonnast pidas väga efektiivseteks, tõusid vastavateemalised telesaated, loodusteemalised üritused, looduskaitsealade keskuste ja looduskoolide tegevused ning keskkonnateemalised raadiosaated.

Taustrühmade lõikes ei olnud erinevused eriti suured. Kõigis taustrühmades oli valitsevalt esikohal keskkonnaharidusele aluse panemine koolis-lasteaias. Paistis aga silma, et vastajate vanusest lähtuvalt erines mõnevõrra suhtumine ringhäälingu (tele ja raadio) rolli, mida vanemad vastajad pidasid väga tõhusaks, ent noorte seas oli teatud osa kahtlejad. Noorte seas omakorda hinnati vanemate vastajatega võrreldes kõrgemalt avalikes kohtades, välimeedias või otsepostituse teel jagatavat infot. Sama võib öelda ka mitte-eestlaste kohta, kellest teatud osani, ilmselt tänu eestlastest erinevale mediavalikule, ei jõua ringhäälingus või ajakirjanduses levitav info pärale. Enamus mitte-eestlastest siiski jagas samu seisukohti, mis eestlasedki.

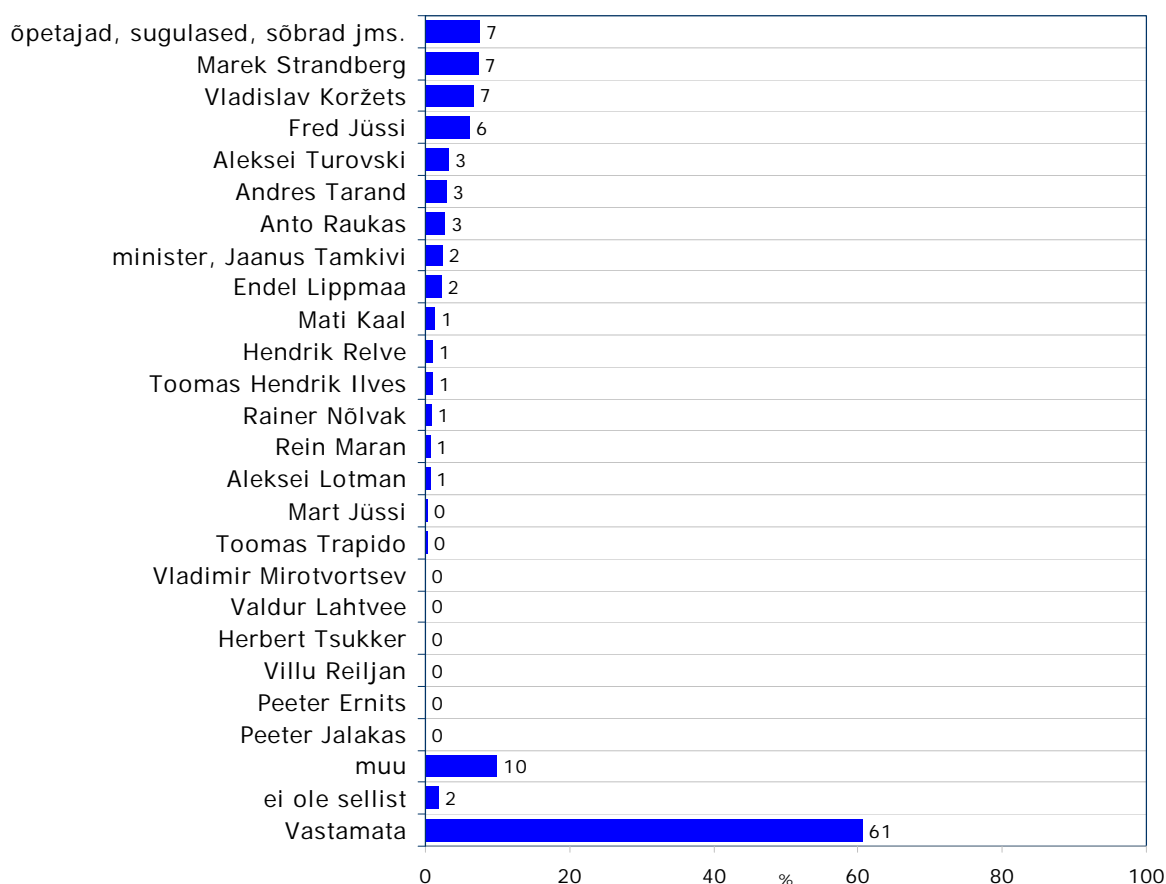
Võrreldes tulemusi elukohatüübi lõikes paistab silma, et tele- ja raadiosaated olid eriti populaarsed maaelanike silmis, kes linlastest veidi enam väärtustasid ka otsepostitust ja ajakirjandust. Interneti osas oli maal suur osa neid, kel selle kohta arvamus puudus.

6 Arvamusliidrid

Vastajatel paluti nimetada kuni 3 isikut, kelle arvamus keskkonnaküsimustes nad kõige rohkem hindavad.

Vastuseid andis 3/5 vastajaskonnast. Nimesid, mille järgi on 0%, mainiti küll mõnel korral, ent koguarv jäi alla 10.

Joonis 29. (n=kõik vastajad)

Pingerea algusesse kerkisid M.Strandberg (2008.a. 7,5%), V. Koržets (2008 – 3,2%) ja F.Jüssi (2008 – 6,6%).

Küsimuse sõnastus kõlas 2008.a. mõnevõrra erinevalt: nimetada oli vaja ühte isikut, kes Eesti looduse ja keskkonna heaks on kõige rohkem panustanud. Tookord juhtisid kujunenud pingerida M.Strandberg (7,5%) ja F.Jüssi (6,6%).

Tänavuseks on oma positsiooni on parandanud eeskätt V.Koržets, A.Turovski, A.Tarand. Uuena pingereas on esile keskinud A.Raukas.

Innukate televaatajatena silma paistnud maaelanike seas oli konkurentsilt esikohal V.Koržets (13%), kellele järgnes suurema vahega M.Strandberg (9%).

Fred Jüssit mainiti kõige sagedamini nii kõrgharidusega vastajate (12%) kui üle 60-aastaste seas (11%).

Mitte-eestlaste ja 15-19-aastaste vastajate puhul oli nimede valik väga tagasihoidlik. Mitte-eestlastest ei osanud kedagi nimetada 83%, kõige enam (kumbki kuni 1%) kogusid hääli V.Mirotvortsev ja H.Tsukker.

Noorte grupis nimetati kõige sagedamini lihtsalt õpetajaid, sugulasi ja sõpru (25%). Muudest nimedest saavutasid nende seas protsendi või paar Toomas Hendrik Ilves, Jaanus Tamkivi, Aleksei Turovski, Anto Raukas, Marek Strandberg.

7 Lisa 1 Ettepanekud elanike keskkonnateadlikkuse suurendamiseks. Lahtised vastused

noortele rohkem reklaami

koolides õpetada lastele seda teemat, täiskasvanutele infot rohkem

rohkem propagandat, tihedamini organiseerida laupäevakuid

rohkem propagandat, ka vene keeles teha

kõik saab alguse kodusest kasvatuses

rohkem kasvatada oma lapsi looduslähedaselt

rohkem lastega töötada, seleteda

alustada tuleb lapsepõlvest, kasvatustöö

koolides, lasteaedades rääkida, et lapsed räägiks vanematele

lastetuba, eeskuj, maausk

alates lasteaiast, koolist õige suhtumise õpetamine

kasvatuse küsimus

lapsi koolis õpetada

tuleks alustada juba algklassidest, täiskasvanute isiklik eeskuj lastele, mitte-eestlaste ka infot jagada vene keeles

alustada tuleks kodust ja koolist

kasvatavad põlvkonda peaks kasvatama, et ei jätaks enda järgi prahti maha

lasteaiast peale kasvatada

koolieas rohkem õpetada keskkonna alal

kasvatustööd teha laste hulgas rohkem

kasvatada lapsi lapsepõlvest loodust armastama ja puhtana hoidma

kooli ja hariduse kaudu

koolis alustama kasvatuses, et prügi mitte maha visata

kodus laste kasvatamine

maast madalast asja ajama ja perekonnas, koolis rääkima - pärast muidu hilja

et noored ei viskaks prahti maha

lapsi rohkem loodusesse viia

rohkem propagandat

koolides rohkem rääkima sellest

näidata oma eeskujuga noortele

koolist, lapsepõlvest alates eeskujuga nii peres kui koolis

alates lastetoast

kasvatada ja suunata lapsi keskkonnasõbralikult käituma juba noorest east

varasemas eas juba rohkem õpetada sellealaseid teemasid

seda tuleb juba lastele õpetama hakata, täiskasvanuid on raske ümber kasvatada

kõik hakkab pihta kasvatuses
koolis rohkem pöörata tähelepanu
lapsepõlvest ja koolist tuleb alustada.
koolis rohkem harida
varases eas kasvatada rohkem inimesi
kodune kasvatus
koolides õpetada ja mitte ainult kampaaniad, vaid traditsioone
kodust ja koolist tuleb alustada
koolides peaks rohkem rääkima, tegema loodusteemalisi üritusi ja mängu
laste õpetamine alates kodust, vanemad peaks lastele näitama eeskujuga
kasvatama inimesi juba noorest east teadlikult suhtuma keskkonda
lihtsalt looduses käima ja näitama looduse mitmekesisust
koolides õpetada
praegu noorematele, aga peaks olema ka gümnaasiumi ja kutsekooli õppekavades
lapsest peale peab sisendama seda teadlikkust
lapsest peale viima lapsi heasse keskkonnavalikesse keskkonda
kõik peaksid sama teadlikud olema kui salakütid, koolis tõsta tunduvalt loodusõpetuse taset,
praegune õpe superlollus
koolides rohkem õpetada
koolis rohkem õpetada
ei oska öelda - võib olla järgmine põlvkond alles hakkab teadlikumalt käituma, praegune
põlvkond ei tea ja ei saa aru, mis õige vale, teadlikkus tuleb aegapidi
koolidesse, programmidesse
inimesed peaks ise olema aktiivsed ja kõik peaks algama koolist
koolides rohkem maast madalast õpetama
lapsepõlvest kasvatada
koolides süvenenumalt õpetada
kooliharidus
lastepõlvest alates kasvatada
peaks algama lasteaedadest ja õppeasutustest. Kodus vanematelt, nende eeskujuga
noorest east rohkem harida ja õpetada (koolides)
koolis rohkem rääkida loodushoiu teemal
koolis lastele õpetama
kodust peale hakkama
lastele õpetada
kodus ja koolis teavitamine ja eeskujuga
noortes kasvatama hoolivust ja loodushoiu tähtsust
keskkonnakasvatus peaks algama kodus lapsepõlvest
koolides peaks õpetama
üldhariduses sellest rääkima, et tekiks huvi ja harjumus teemat jälgida
koolides mõjutada lapsi, hea keskkonnateadliku hariduse andmine. Täiskasvanuid raskem
ümber õpetada
lähenema personaalselt
kasvatus alates lapsepõlvest ja perest
koolides rohkem rääkida
alustama kooliharidusest
noores eas koolides rohkem õpetada selles teemas
noorest east juba õpetada lapsi keskkonda hoidma
perest algab kõik

kasvatada, selgitada
alustada võiks kodukantidest, nendele teemadele rohkem tähelepanu
enam rohelust ja prügikaste linnadesse
abistada prügivedudega, neid organiseerida
iga elanik peab ise oma prügi eest hoolt kandma. Vett tuleb säästa, nii elaniku tasemel kui ka linna tasemel. Avariide likvideerimine läheb väga aeglaselt
kilekoti maks on õige. Pakendid ratsionaalsemaks, ei pea sinna vorsti alla neid mitmekordseid aluseid panema.
inimesed ei tea, kuidas prügi sorteerida. Enam teadlikkust tõsta.
enam prügikaste kõikjale, kus pingidki
kui kilekotid lähevad priskema maksu alla, siis võiks paberkoti hinna odavamaks lasta
tuleb anda võimalused, kasvõi prügi sorteerimine - sorteerida on mõtet siis, kui see ka eraldi ära veetakse.
prügi sorteerimise kohta rohkem infot -võimalusi välja pakkuda
prügimajandus korda teha
prügimajanduse ja sorteerimise teadlikkust peaks rohkem koolitama
mürgiste jäätmetele äraandmist peaks omavalitsus paremini korraldama ja lihtsamaks tegema nende äraandmise
rohkem teavitada probleemidest prügiga seotult, prügi sorteerimine
lihtsamaks teha prügi äraandmine
rohkem infot prügi kohta. Inimestele selgitada, kui kasulik on liikumine
prügi sorteerimisest rohkem informeerima
teeäärtesse paigutada suuremad prügikastid ja samuti parklatesse
prügikaste võiks rohkem olla, sest prügi pole kuhugi panna ja visatakse, kuhu võimalik motivatsiooni tõsta, näiteks prügiveo osas- selgitada, et kui sorteerida, saab odavamalt ohtlike jäätm. äraandm. kohti enam
inimestele selgeks teha, et prügi ei kuulu ökosüsteemi, prügimajandust paremini korraldada ja leida rohkem kohti, kuhu viia, ja seda ka välja reklaamida teles
kilekotte vähem kasutada
pakend peaks olema ökoloogiline, looduses lagunev, organiseerida tasuta kasutatud tehnika äraandmist
prügikaske rohkem, prügi väljavedu peab olema odavam või tasuta
prügi vaja sorteerida
organiseerida rohkem prügi ümbertöötlemise tehaseid
peavad korralikud olema ja enda järel koristama ja mitte jätma oma prügi laokile. Kasutada taasasju - kilekotiga saab mitu korda poes käia
suurendama teadlikkust prügi sorteerimisel
rohkem tõsta inimeste teadlikkust, koolides rohkem õpetada
infot rohkem, varasemast east kasvatada selles suunas
reklaamid, tahvlid, kirjalik info
rohkem infot, TV-s, raadios
otsepostitusega materjalid koju. Ajalehtedele lisalehed keskkonna teemadel
brošüüre, kirjandust levitada, tv-saated
tuleks jätkata looduslast propagandat ja raadio ja telesaateid teha sel teemal
reklaame, selgitusi, saateid ja isetegemisi
otse koju sellealane info-leht, või teles üldkampaaniad
õpetada rohkem ja teha positiivseid reklaamikampaaniaid
odavat kirjandust loodusest, koristustalguid regulaarselt
rohkem kirjandust, mida on võimalik rohkem kätte saada, rohkem õppepäevi

rohkem reklaami, kaasata rohkem ühistesse tegevustesse, koolidesse mingi aine kõrvalt, kõrgemalseisvatel kohtadel inimesed peaks näitama oma tegevusega eeskuju
rohkem infot avaldada, ka venekeelset
rohkem infot igal pool ja rohkem vene keeles
rohkem rääkida ja karistada teatud juhtudel
kõigi võimalike vahenditega viia info inimeseni
õpetama enam loodushoidu
spetsiaalne reklaam aitaks, võiks panna infot postkasti
rohkem harida, kommunikatsioon
infolehed
flaierid infoga-keskkonna näitamiseks ja milline võiks olla
palju rohkem infot anda
teha propagandat
palju rohkem oleks infot vaja
rohkem reklaamima televiisoris
selgitama
rääkima geneetiliselt muundatud toodetest, kui palju neid Eestis juba kasutatakse, põllumajanduses mis märke kasutatakse, ROUNDUP -kas see on ohutu, väetiste ohutusest, vee kasutamisest
infot laialdasemalt, ka neile, kellel pole arvuteid
enam informatsiooni jagama
rohkem reklaame koju saata
enam infot
rohkem reklaami, näiteks näidata väikest linnukest või putukat
see on pikk protsess, voldikud, inimeste informeerimine
rohkem teavitustööd
rohkem infot suusõnaliselt
rohkem infot
rohkem anda infot, panna rõhku taaskasutusele
rohkem reklaame televiisorist sel teemal ja internetis, keskkonna infolehte esile tõsta ja suuremates ja enam kasutatavates portaalides võiks olla suunis keskkonnalehele
rohkem harivaid saateid (nii teles kui raadios)
haridustaseme tõus
rohkem infot levitama, millest oleks rohkem kasu keskkonnale
rohkem reklaami
harivat informatsiooni rohkem edastada
selgitada, selgitada
rääkida, rääkida
reklaami rohkem teha
seletada, rääkida
sellealast harimist rohkem
infot rohkem anda
teha inimestele selgeks, et nad ei loobiks prahti maha ja kui käiakse looduses, siis tuleks enda järelt kõik ära koristada
infot konkreetsemat, mitte ainult üldjuttu
teavitama rohkem võimalustest
rohkem informatsiooni
infot rohkem anda selle teema kohta
elanikkonda rohkem harida, informeerida

infot oleks vaja
reklaam teha
infot jagama ja reklaami
rohkem reklaamima
eramajad on korralikud, aga kortermajade elanikele peaks tegema õpetusi - teha
koosolekuid ja rääkida
infot rohkem andma
rohkem teavitama
rohkem sellele reklaami tegema
teavitada rohkem
rohkem informatsiooni ja kust rohkem leida
hea, kui tõtt räägitaks, mis üldse toimub
harida elanikkonda rohkem
info
reklaami rohkem teha
rohkem reklaami
informatsiooni rohkem
rääkida, rääkida ja veel kord rääkida
rohkem harivat informatsiooni
rohkem teavitama
infot rohkem ja harida selles valdkonnas
välja anda iga kuu raamat, kus räägitaks globaalsetel teemadel
rohkem reklaami
kompetentsed inimesed peavad harima ühiskonda, kuid mitte puudulike teadmistega
esinejad
infot rohkem avalikumates meediaväljaannetes presenteerida
õppida, õppida ja õpetada
lihtsamat lahtiseletust asjadele, lihtne selgitustöö
informatsiooni rohkem avaldada erinevates kanalites
tuleb elanikele rohkem teadvustada, kuidas loodussõbralik käitumine parandab
elukeskkonda
haridust
informatsiooni rohkem anda
rohkem kirjandust
teavitama elanikkonda saastatusest, mida ise toodame
asutustes koosolekud
infot rohkem
infot rohkem elanikkonnale
reklaamid
rohkem informeerida
infot jagada enam
harima rohkem
teavet rohkem jagada
kohalikud omavalitsused peaks rohkem teavitama
kõik organid, kes tegelevad keskkonnaalaga, peavad teavitama endast rohkem, praegu jääb
silma-kõrva ainult problemaatika, kuidas nõ isa ja poeg jagavad omavahel raha- (MTÜ
Roheliste värk)
töö juures võiks selgitustööd teha rohkem,
kirjutisi loodusest ja probleemidest postkasti panna

inimestele vaja infot, infot ja veel kord infot jagada ja loota, et inimesed on mõistlikud ja hakkavad järgima
jõuda inimeseni - postkasti panna tasuta ajalehti
kordama, teadvustama pidevalt ja kõigi vahenditega
rohkem infot jagama
rohkem sellest rääkima
infot rohkem raadiosse
rohkem infot, keskkonamin. peaks näitama, kuidas ja mida teha, kelle poole pöörduda
rohkem sellealast propagandat raadios ja televiisoris
infot enam
info enam kättesaadavaks
erin. infokanalid. rääkimine
harida loodusest hoolivust
reklaam - brošüürid on väga head keskkonnateadlikkuse tõstmiseks
enam infot
infot enam
harima ja infot rohkem andma
rohkem infot
rohkem jälgida, et inimesed koristaks enda järelt ja vähem masinaid
rohkem selgitustööd rahva hulgas
informeerida ja tuua eeskujuks neid, kes hoiavad loodust
harima rohkem
propagandat rohkem teha Postimehes, rohkem infot oleks vaja
info kättesaadavamaks
rohkem teavitada säästlikust keskkonnaarengust
reklaami rohkem
infot enam
harida rohkem
rohkem informatsiooni anda
infot peab rääkima ja kirjutama,
hea reklaam ajalehes ajakirjas,
otsepostitus
infot rohkem jagama
rohkem infot jagama
rohkem harida ja õpetama
pidev teavitamine
rohkem rääkida ja kirjutada keskkonnateemadest
rohkem selgitada
rohkem jagada informatsiooni ja seletada lahti, kuidas midagi teha
pidevalt kordama infot üle
harida rohkem
rohkem infot
infot rohkem
rääkima, rääkima, rääkima
rohkem informatsiooni
infot jagama ja inimesed peaks ise rohkem huvi tundma
infot rohkem kättesaadavaks teha
rohkem rääkima, teavitada inimesi, mis olukorras on Eesti loodus
infot rohkem levitama

rohkem rääkida
infot rohkem
vallalehtedsl rohkem infot keskkonna kohta
infot rohkem reklaamide näol
rohkem informatsiooni
et oleks rohkem infot internetis uudisteportaalides
tuleb promoda seda mõtteviisi
infot rohkem kättesaadavaks teha
info peab olema sõbralik
kohalikes lehtedes rohkem infot
rohkem informeerida inimesi
infot levitada rohkem
rohkem erinevat infot jagada erinevate kanalite kaudu
rohkem teavitust
harima rohkem
reklaami rohkem
rohkem infot levitada
infot edastada enam
kui on küsimus selle teema kohta, siis ei tea, kust vastuse saan
õpetama (raadio, tv)
ega vägisi ei sunni, rohkem reklaame panema - pesupulbri reklaami asemel telekas võiks olla
reklaam "ära viska oma prügi maha "
rohkem infot anda
infot rohkem
rohkem seda infot, kuskohast infot otsida
reklaami võiks rohkem olla, kodus jäätmete sorteerimine kohustuslikuks teha
rohkem infot
uurida probleeme, avalikustada andmeid ja järeelmõjusid välja tuua
rohkem infolehti jagama
rohkem rääkida looduse saastamise kahjulikkusest
infot rohkem elanikele pakkuma
enam infot jagama
rohkem infot inimestele anda
infot rohkem, pidevalt
rääkimine, rääkime, rääkimine
infot rohkem jagama
reklaami peaks piisavalt olema
rohkem tasuta ajakirjandust
see teema tuleks huvitavamaks teha
reklaami rohkem
rohkem teavitama tagajärgedest
õpetamine, rääkimine
rohkem harida inimesi keskkonda suhtuma hoolikalt
informatsiooni rohkem
rohkem infot jagama
brošüüre teha inimestele
rohkem informatsiooni elanikkonnale
infot on piisavalt
teave on raskesti leitav, peaks rohkem suunama

reklaami enam kasutama
erinevatel reklaamidel näidata, milline on tagajärg, kui ei hoita loodust, trahvid
peaks infot igal pool olema
infot rohkem anda
rohkem infot
maili teel infot saata
infot rohkem kättesaadavaks teha
info kättesaadavust parandada
info
sorteerimata prügi on vaja tagastada
reklaami enam
rohkem informatsiooni
rohkem reklaami raadios ja televiisoris, lapsed panna koristustööd tegema, siis enda kogemusest õpivad
suhtumist tuleb muuta, kasvatada, see nõuab aega
reklaami rohkem tasuta lehtedes
infot on küll
infot levitada
rohkem infi
infi anda
veel rohkem infot
sotsiaalreklaam, kasvatus
plakateid rohkem ja koolides lastele selgitustööd teha
suured reklaamplakatid kilekottide lagunemisajast ja panna kõrvale loodusliku materjali lagunemise ajad
suured plakatid linnas tuleks vaja panna
plakatid tänavatele
sildid ülesse igale poole, et prügi mitte maha visata
meedias rohkem kajastada ja rohkem korraldada üritusi Teeme ära
loodussaateid võiks olla, Looduse Omnibuss võiks olla mujal ka kui Tallinnas
saated, üritused ja näidata, selgitada, milleni hoolimatus viib
meedias rohkem infot, KOV poolt mingid üritused
rohkem teavitada televisioonis, noorte suhtlusblogid
meedias rohkem tähelepanu teemale pöörata
teavitustööd teha rohkem
ajalehtedes peaks rohkem sellel teemal kirjutama
pigem kohalikes väljaannetes
televisioonis rohkem loodussaateid ja ajalehtedes rohkem artikleid looduse seisundi kohta
peaks koolitustest osa võtma, ajakirjanduses rohkem kajastama
teemad tutvustada
igasugust rämpsposti tuleb palju, seal võiks olla rohkem keskkonnateemalist
populaarteaduslikult selgitustööd enam ja raadios rääkida
rohkem meedias infot kajastama
artiklid ajalehtedes, ka tasuta postitatavaid, teles enam Osooni-sarnaseid saateid
rohkem uudistes rääkima, mida teha looduse kaitsmisel, ja tarbimisele rõhku panema ja suurte autodega vähem sõitma
teleka saated
rohkem ajakirjandust kasutada
meedias rohkem rääkida

tõsist propagandat
meedias peaks rohkem kajastatama
reklaamikampaaniat telekas
raamat-voldik, kus kõik teemad koos on, roheline eluviis
televisoris ja raadios rohkem saateid
televisioonsaateid erinevaid keskkonnaalaseid teha
tihedamini meedias seda teemat kajastada
igasugune meedia, nii trüki- kui TV, raadio
meedial on suur töö, tuleb seda serveerida inimestele, et see muutuks inimestele
atraktiivseks
tv uudistes rohkem rääkida
kasutama rohkem avalikku meediat
tasuta infoallikaid ja ajalehti anda välja
meedia kaudu harida rohkem
kirjandust enam
rohkem infot teles, meedias anda
teavitustööd teha
telekas reklaam keskkonnasõbralikuks
televisiooni kaudu
rohkem erialaseid saateid tegema
rohkem vastavaid ajakirju
televisioonis rohkem loodussaateid, ka uudistes. Reklaam populaarsete saadete vahel
ajakirjad, kokkutulekud
igapäeva-ajalehed
televisoris ja raadios rohkem teavitata, peale Osooni veel üks saade
meedias rohkem kajastada
uudistes kajastada, kui on mingi probleem
rääkima rohkem telekas, raadios, üritusi teha
tv, raadio
reklaamikampaaniad kogu meedias
televisioon teeks rohkem saateid
teles klipid (konkreetsed, mõjusad))
rohkem saateid nagu Osoon, tihedamini, pikemalt
teles enam temaatikat sellest
massimeedia kaudu jõuaks inimestele info
televisioonis visualiseerida, näidata inimestele nende tegevuse tagajärgi
kohalike lehtede vahel võiks kasvõi kuus olla kord keskkonnaalast informatsiooni, teavet
tele, ajakirjandus-teavitust
huvi peab rohkem selle vastu olema, rohkem meedias kajastama, et inimesed teadlikumaks
saaksid
meedias alternatiivsed kampaaniad
rohkem kirjutama lehes
meedias
meedias infot rohkem
tesse reklaame
televisiooni kaudu rohkem teavitada ja harida
teleris püstolifilmide asemel rohkem loodussaateid
reklaamima meedia vahendusel
tihedamalt dokfilme näidata selleteemalisi ja ka raadios rääkida

Vikerraadios rääkida
telekasse rohkem saateid
meedias rohkem kirjutada
meedias kajastama, rohkem reklaami
laiemalt infot meedias
meedia kaudu reklaamid, üleskutsed valdade tasandil
teavitustööd enam
meedias rohkem
rohkem tv-d kasutama
teavitus teles
teavitus veebis, teles
telesaated rohkem
riigitelevisioonis sellekohaseid saateid tegema rohkem
tavameedias rohkem kajastama, mitte ainult erialastes ajakirjades
teles rohkem huvipakkuvat loodusest
meedias kajastada
peaks rohkem vastavaid portaale looma
meedias rohkem
portaalides peaks rohkem sellel teemal rääkima
meedia peaks rohkem kajastama
rohkem lehtedes kajastada seda teemat
meedias rohkem teavitada
rääkida ja kirjutada vähemalt elementaarsetest asjadest ajakirjanduses, raadios, teles
tv-s rohkem saateid tegema
tv, raadio
igal maakonnalehel peaks olema mõned leheküljed keskkonnateemalised
ajakirjandus, tv - kõik on ju tehtud, kes huvi tunneb, see teab isegi
meedias, eriti tv -s anda informatsiooni
meedias sellest rohkem rääkida
läbi meedia ja läbi suhtlusportaalide
meedias rohkem
meedias rohkem infot selle kohta jagada, televisioonsaateid tegema vastavasisuliselt
saated nagu Osoon, mõnusa saatejuhiga, et rahval oleks mõnus vaadata
meedias suurem kajastus
rohkem televisioonis
tõsta meediakajastust
keskkonnauudised võiksid olla!
peaks rohkem kasutama neid kanaleid nagu näit. TV, ajalehed
telesaateid selleteemalisi rohkem näidata
rohkem kajastuv info - näiteks laupäeval ja pühapäeval TV kaudu
peaks rohkem uudisteportaalides sellealast infot andma
püsivalt teha teadlikkust tõstvaid kampaaniaid ja inimestele võimalused luua prügi
sorteerimiseks
kampaaniaid võiks teha, kilekoti vastu näiteks, prügisorteerimine võiks olla
rohkem kampaaniaid
ministeeriumid ja allettevõtted võiks rohkem tutvustada
peaks rohkem tegema kampaaniaid
kampaaniaid koolides
erinevad kampaaniad

teavituskampaaniad
kampaaniaid korraldama enam
kampaaniaid enam
sellised kampaaniad, nagu kilekoti kampaania ja šokiteraapiat inimestele teha
kampaaniaid
aktiivsed, huvitavad üritused; gümnaasiumis õpetada
tasuta seminarid loodusest vene keeles
koostegemisi ja õppepäevi
loodusega seotud üritusi
seltsidel, kodanikeühendustel ühistegevust arendada, ühistutel ja linnaosadel ühisüritustel
erialast teavitustööd teha, ka õllesummeril enam infot vastavate portaalide kohta
valdades rohkem maaelu elavdada, inimesi kaasata ja loenguid korraldada ka väiksemates
maakohtades
ühised koristused
"Teeme ära" oli hea üritus, sarnaseid võiks veel olla.
üritusi korraldada
rohkem üritusi, näit metsa matkale
ühiseid ettevõtmisi keskkonna koristustöödel
ühised talgud ja aktsioonid
korraldada avalikke üritusi igal pool, mitte ainult linnades
väikesema koha elanikke kaasata üritustele
rohkem talguid, ühistegemisi
oli hea "Teeme ära"
rohkem üritusi
koolitusi rohkem korraldada oma piirkondades
rääkimine, koolitused, üritused
mõned loengud pidada
koosolekuid teha, koos koristada
igas linnas võiks olla üks teabepäev, kuhu kaasata inimesi rohkem
rohkem rahvast kaasa haarata
infopäevi rohkem
kaasama tegevustesse- istutada puu jne
organiseerida prügikoristust
meilile inimestele teateid ürituste jne. kohta, sest ise ei otsita
ühisüritusi rohkem
väikestes kohtades enam lektoreid
peaksime korraldama rohkem koosolekuid ja ühisüritusi, nagu talgud
korraldada inimeste teadvustamise päevi
üritusi, mis tutvustaks, ja enda eeskuju
koristustalgud, nagu olid subotnikud, et saaks linnatänavad puhtaks
tasuta teabepäevi teha
valla piires rohkem igasuguseid üritusi ja koristusi
käega katsutavamaks tegemine aitaks, paberil ei jõua kohale, infopäevi tegema
ohud selgeks kõigile-ka vene keeles
vene keeles loeks sellel teemal midagi hea meelega
iseteadlikkus peaks inimestel suurem olema
ise peab olema selline, sundida ei saa, lapsi rohkem õpetama
kodanikualgatuse suurendamine
võimalusi teadlikkuseks on palju, on ainult vaja huvi äratada

*inimesed peavad olema hoolsamad
teadlikkusest vähe, peab olema ka vastav käitumine ja hoolivus
inimesed on piisavalt keskkonnateadlikud, aga ei viitsi käituda vastavalt
inimene ise peab inimeseks saama
kõik on juba tehtud
peab olema rohkem aega ja tahtmist
inimeste huvi asja vastu tõstma
inimesest sõltub sageli
teadlikud ollakse, kuid rohkem on hoolimatust
suuremat eeskju näitama, loosungid ei aita
tundub, et teadlikkust polegi vaja tõsta, kuid inimesed on mugavad ja hoolimatud
inimesed hoidku enda järgi kõik puhas
loodusesse heatahtlik suhtumine, eeskju
isiklik eeskju
et ei reostataks loodust
olla inimene
vähem loosungeid, rohkem eeskju
igaüks peab oma kodukoha ümbrust hoidma
kevadeti paistab praht teedel välja, aga selle koristamine on ümberkasvatamise küsimus
ise peame ennast muutmna, eeskju peab olema
piisavalt tehtud
eneseteadvuse tõstmine
sama tegevuse jätkamine, ei ole mõtet üle pingutada
vastutustunnet kõigi ja kõige vastu
nende huvi äratamine
tekitada huvi inimeses keskkonnakaitse vastu
inimesed peaks ise hoolikamalt suhtuma keskkonda, puhtust hoidma
kui inimene on ise loodussõbralik, siis ta hoiab loodust
seda peaks inimestele personaalsemaks tegema
inimeste enda huvi peaks olema suurem
rahva huvi vaja tõsta, et nad seda teeks, praegu rahvas ükskõikne
teavad niigi
raske öelda, inimest võib harida ja kasvatada, aga kui ta ei taha midagi keskkonnateadlikult
taha, siis ta ei tee ka seda
inimesest endast peaks see alguse saama
tegutseda sama moodi edasi
igaüks peab korda hoidma, siis on kõik korras
teadlikkus on olemas, aga puudub hoolivus, inimesed on mugavad. Roheline eluviis on
kallis, seda toetaksid paljud, kuid see maksab palju. Meie inimeste elatustase on selleks liiga
madal
tulgu maale elama
rohelist linnadesse, veed on reostatud, tuleks neid hoida
kaaskodanike kriitika ja hukkamõist
midagi lihtsat
rohkem tramme, mis saastavad vähem õhku
materiaalne pool on inimestele praegu tähtsaim
ohjeldamatu tarbimise piiramine
maksustama reostamise ja raiskamise aktsiisidega
parem ühistransport ja jalgrattateed*

ka küsitlused on head, need panevad mõtlema
Eesti inimesed võiks oma ümbrust rohkem koristada ja ka loomade järelt mustust koristada,
kui ei täida, siis määrata rohkem trahve
asutustes territooriumidel rohkem rohelust, et inimesed harjuksid loodusega
siduma antud teemad arvamusiidritega
rohkem teavitamist ja karmimaid karistusi rikkujatele
rohkem trahvida ja silte panna, mida ei tohiks teha
karistama ja kõvasti
trahvida on vaja rikkujaid
karmistama ja kontrollima inimeste keskkonnaalast tegevust
koerte omanikele panna suuremad trahvid, saastavad pidevalt parke ja kõnniteid
range järelvalve ja karmid karistused
tuleb järelvalvet suurendada, et prügi ei viidaks metsa, ja trahvida
on vaja karmilt karistada looduserikkujaid
šokiteraapiat kasutada
seadusi tuleks karmistada, keskkonda rikkuvaid isikuid trahvida
rakendada trahve
trahvida
süüdlased kindlaks määrata ja ise koristama panna, nii oma kui teiste prügi
trahve suurendada, kes loodust reostavad
trahvida
süüdlased kindlaks teha ja siis kõvasti trahvida
seadused kindlamaks ja täitmine järelvalve alla
võimalikud kõrged trahvid reostamise ja prügi maha viskamise eest.
trahvida tuleks rohkem keskkonnale kahju tegijaid
kontroll ja suuremad trahvid loodushuligaanidele
trahvid
kui inimesed eksivad milleski, siis trahvida
trahvida, rohkem infot vene keeles
trahvid
trahvida
rahaline motiveerimine
trahvid prügi kohta, metsa kontroll ja trahvid
politsei peaks jälgima looduse reostajaid
trahve rohkem
trahvida rohkem
karistada
trahvida rohkem
trahve ja hoiatusi rohkem
rohkem teha loodusradasid ja looduskõnde
rohkem ringi sõita, vaadata, ümbruskonnaga tutvuda
rohkem looduses viibida ja sealt õppida